

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ALAIN BADIOU

Petrograd'dan Şanghay'a

20. Yüzyılın
İki Devrimi

TÜRKÇESİ MURAT ERŞEN

FELSEFE

BRADY PETERSON'S DAD

PETROGRAD'DAN ŞANGHAY'A

20. YÜZYILIN İKİ DEVRİMİ

ALAIN BADIOU

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0072

Felsefe: 009

PETROGRAD'DAN ŞANGHAY'A

20. YÜZYILIN İKİ DEVRİMİ

ALAIN BADIOU

Özgün adı

Petrograd, Shanghai:

Les deux révolutions du 20. siècle

Türkçesi

Murat Erşen

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Hüseyin Yorulmaz

Yayın Müdürü

Dr. Hasan Aksakal

Tasarım ve Yayın Kimliği

Bülent Erkmen

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama

Faruk Özcan

Kitap Editörü

Emre Koyuncu

Son Okuma

Mutlu Dursun

VakıfBank Kùltür Yayınları

Büyükdere Caddesi

No: 97 – Kat 4

Şişli 34394 İstanbul

Telefon: 0 212 354 5730

www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr

Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2020

© La Fabrique Éditions, 2018

ISBN 978-605-7947-75-8

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Ofset Yapımevi

Şair Sokak No: 4, Çağlayan Mahallesi,
34403 Kağıthane, İstanbul

Telefon: 0 212 295 86 01

Sertifika No: 45354

1. Baskı: Ekim 2020

**PETROGRAD'DAN
ŞANGHAY'A
20. YÜZYILIN
İKİ DEVRİMİ**

ALAIN BADIOU

TÜRKÇESİ

MURAT ERŞEN

ALAIN BADIOU

Alain Badiou (1937, Rabat, Fas), yaşıyan en önemli filozoflardan biridir. École Normale Supérieure'de (ENS) okudu. Althusser, Canguilhem gibi önemli düşünürlerin öğrencisi oldu ve Lacan'ın seminerlerini takip etti. Aynı dönemde Cezayir Savaşına karşı çıkanlar arasında yer aldı. Karşı-kültür düşüncesinin kalesi olan Paris VIII (Vincennes), ENS ve Paris'teki Uluslararası Felsefe Okulunda uzun yıllar ders verdi. Bir yandan Gilles Deleuze ve Jean-François Lyotard ile ateşli entelektüel tartışmalar yürütürken, öte yandan 68 Öğrenci Olaylarına etkin olarak katıldı. 1964'ten beri yayın yapan Badiou, felsefe sahnesinin odağına geç bir dönemde yerleşse de, büyük felsefi yapıtlarının yanı sıra, politik angajmanı, matematik, psikanaliz, şiir, müzik, tiyatro ve sinemaya duyduğu özel ilgi ve yazdığı oyun ve romanlarla entelektüel dünyada müstesna bir yere sahiptir. Bütün bu alanları kat eden ve neo-klasizm ile radikal yeniliği bir araya getiren, kendine has çok yönlü felsefi güzergâhının temel taşlarını *Théorie de sujet* (Özne Teorisi, 1982), *L'Être et l'Événement* (Varlık ve Olay, 1988) *Logiques des mondes* (Dünyaların Mantıkları, 2006), *L'Immanence des vérités* (Hakikatlerin İçkinliği, 2018) gibi eserleri oluşturur. Türkçeye otuza yakın kitabı çevrilen filozof uluslararası alanda politik mücadelesine ve felsefe çalışmalarına yoğun biçimde devam etmektedir.

MURAT ERŞEN

Strasbourg Marc Bloch ve Galatasaray üniversitelerinde felsefe okudu. Çeşitli üniversitelerde misafir öğretim görevlisi olarak dersler verdi. Halen Lyon 3 Üniversitesi'nde siyaset felsefesi alanında doktora çalışmasını sürdürüyor. Özellikle felsefe alanında Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapıyor. René Descartes, Alain Badiou, Jean-Luc Nancy, Jacques Lacan, Lars Svendsen, Oscar Wilde, Marguerite Duras gibi isimlerin eserlerinin de aralarında yer aldığı pek çok kitap ve makaleyi Türkçeye kazandırdı.

İÇİNDEKİLER

Uyarı

006

I

1917 Rus Ekim Devrimi Üzerine

009

II

Lenin'in "Nisan Tezleri":

Siyasal Bir Eser

032

III

Kültür Devrimi

042

IV

Bir Diğer Siyasal Eser:

Çin Komünist Partisi'nin

"On Altı Maddelik Genelge"si

(Ağustos 1966)

076

Bu küçük kitapta, 20. yüzyılın en mühim iki devrimi olan Rus ve Çin devrimlerine dair kafamda oluşturduğum temsilleri bir araya getirmek istedim.

Bilhassa “devrim” diyorum. Bu yüzden Çin Komünist Partisi’nin İkinci Dünya Savaşından sonra iktidarı ele geçirmesi burada söz konusu edilmeyecek. Nitekim Çin’de iktidar, esas itibarıyla köylülerden oluşan bir halk ordusunun oluşumu ve özgürleştirilmiş bir bölgenin işgaliyle –yaklaşık otuz yıllık– uzun bir siyasal ve askeri sürecin sonucunda ele geçirilmiştir. Bu süreci “devrim” diye tabir etmek uygun kaçmaz. Kuşkusuz, Rusya da (en az dört yıl süren) uzun ve şiddetli bir iç savaş yaşamıştır. Ama Bolşevikler iktidarı bu iç savaştan sonra değil, önce ele geçirmişlerdir; öyle ki, Rusya’da iktidarın ele geçirilişi, aşağı yukarı da olsa, “devrim” diye adlandırılabilir. Aynı şekilde, 1965 ile Mao’nun (1976’da) ölümü arasında “Büyük Çin Proleter Kültür Devrimi” adı verilen sekansa rengini veren, öğrenci ve işçi kitlelerinin devasa hareketleri, çatışmalar, gidişattaki beklenmedik ters-yüz oluşlar devrimlerin bütün klasik vasıflarına sahiptir.

İstedim ki bu kitaba biçimsel bir simetri düzen versin. Her epizot –Rus ve Çin epizotları– için iki ayrı bölüm var.¹ Bir yanda ilgili olayların sentetik olarak değerlendirilmesi, diğer yanda da bu olaylara bağlı iki temel metin hakkında bir yorum söz konusu. İlk metin Lenin tarafından (1917 “Nisan Tezleri”), ikincisi ise Mao’nun en azından gözetimi altında yazılmıştır (1966 tarihli “On Altı Maddelik Genelge”).

Bu kitabın dört bölümü de, yazılı ya da sözlü olarak yapılmış önceki sunumların bu kitabın yapısına ve amacına göre gözden geçirilmesi, değiştirilmesi ve tashih edilmesinden sonra ortaya çıktı. İki devrime ilişkin “olaysal” metinler, Catherine Clément’in yönettiği ders serisi çerçevesinde Musée du Quai-Branly’de yaptığım sunumlardan geliyor. Metinlere dair iki yorumun kaynağı ise 2018 yılının Eylül ayında yayınlayacağım *L’immanence des vérités*² başlıklı fel-

1. Badiou’nün ‘épisode’unu diğer Türkçe çevirilerde olduğu üzere epizot olarak bıraktık. Fransa’da Braudel’in *histoire événementielle* kavramsallaştırması sonrası gerek tarih-yazımı alanında, gerekse Fransa’nın hususen 68 sonrası felsefe gündeminden kaynaklı olarak düşünce alanında ‘olay’ ve bağlantılı birçok kavram oldukça spesifik anlamlar kazanmıştır. Braudel için olay kısa sürelidir, bir sıkışma ve dönüşüm momentidir ve her daim daha büyük bir anlatı mimarisinin içinde anlamlandırılabilir. Braudel, Croce’yi takiple, anlatsal bütünü olayda görür ve olay bir epizota dönüşür, olaylar arasında bir olaya indirgenir. Badiou ise derin yapıların esaretine terk edilmiş olayı epizottan ayırıştırır, olayın radikal olumsuzluğunu öncesi ve sonrasındaki olanlara indirgemeyi reddeder. Olayın epizota dönüşümünden, bir sisteme dahil oluşundan bağımsız olarak olayı, tarihsiz bir vuku buluş olarak ele alabilmek için gerekli düşünsel araçları geliştirmek Badiou felsefesinin temel programını oluşturur –yay. haz. n.

2. Badiou’nün ‘Varlık ve Olay’ üçlemesinin üçüncü kitabı *L’immanence des vérités* (‘Hakikatlerin İçkinliği’, Éditions Fayard, 2018), 1988’de yayınlanan ilk kitap *L’être et l’événement* (Varlık ve Olay) ve 2006 tarihli *Logiques des mondes*’la (Dünyaların Mantığı) birlikte yeni bir metafizik projesini serimler –yay. haz. n.

sefe kitabıyla ilgili ön alışmalar. İlk bölümde bazı yerlerin hâlâ sözel bir havada ilerlemesi, diğ er böl mlerinse saf te-
orinin yazılı üslubunun damgasını taşıması, umarım, bun-
ların ayrı ayrı hedeflerini vurgulamaktan başka bir etki ya-
ratmaz.

Alain Badiou,
Prag, 14 Nisan 2018

I
1917 RUS EKİM DEVRİMİ
ÜZERİNE

Kısacık insan ömründe, tarihsel bir olayın yaşanmasına, kırıksıklıklarının belirmesine, buruş buruş olmasına ve ölümüne tanıklık etmek her zaman etkileyicidir.

Tarihsel bir olay için ölüm, insanlığın neredeyse tamamı onu unuttuğu zaman vuku bulur. Olay bir insan kitlesinin hayatını aydınlatmak ve ona yön vermek yerine, artık sadece özel bir alana yoğunlaşan tarih ders kitaplarında yer aldığı, hatta onlarda bile yer bulamadığı zaman ölmüş demektir. Ölü olay arşivlerin tozuna gömülür.

İşte, kendi şahsi hayatımda, 1917 Ekim Devriminin öldüğünü değilse de can çektiğini gördüğümü söyleyebilirim. “Neticede o kadar da genç değilsiniz canım, ayrıca söz konusu devrimden yirmi yıl sonra doğmuşsunuz. Devrim hiç de fena bir ömür sürmemiş doğrusu! Dahası, her yerde yüzüncü yıldönümünden bahsediliyor,” denecek bana.

Ben de şöyle cevap vereceğim: Neredeyse her yerde yapılan bu yüzüncü yıl kutlaması, tıpkı daha önce Fransız Devriminin iki yüzüncü yıldönümünde olduğu gibi, bu devrimin esasını oluşturan ve Avrupa’dan Latin Amerika’ya, Yunanistan’dan Çin’e, Güney Afrika’dan Endonezya’ya en azından altmış yıldır milyonlarca insana coşku veren tarafının üzerini örtüp onu ıskalayacaktır. Yine aynı dönem boyunca, bir avuç gerçek efendimizi, sermaye sahiplerinden oluşan oligarşiyi dünyanın her yerinde dehşete sürüklemiş ve önemli geri adımlar atmaya zorlamış olan nedeni de gizleyecek.

Doğrusu, devrimci bir olayın insanların hafızasında ölmesini mümkün kılmak için, onun gerçekliğini değiştir-

mek, onu kanlı ve uğursuz bir masala dönüştürmek gerekir. Bir devrim ilmi bir iftira ile öldürülür. Devrimden bahsediliyor, yüzüncü yılı kutlanıyor, tamam! Ama şu sonuca varmanız için ilmi yolların sağlanması kaydıyla: “Devrim mi? Bir daha asla!”

Burada yine, Fransız Devriminin başına da zaten aynı şeyin geldiğini hatırlatmak isterim. Bu devrimin kahramanları, Robespierre, Saint-Just, Couthon on yıllarca birer tiran olarak, hırçın ve muhteris kişiler olarak, kılık değiştirmiş katiller olarak sunuldu.³ Hatta alenen Fransız Devrimi taraftarı olan Michelet bile Robespierre’i bir diktatör figürü haline getirmek istedi.

Yeri gelmişken kaydedelim ki Michelet, şayet patentini almış olsa kendisine servet kazandıracak bir şey icat etmiştir. Bugün tek başına “diktatör” sözü tüm tartışmaları kesip atan bir satırdır. Robespierre’den sonra, Lenin, Mao, Castro, hatta Venezuela’da Chavez ya da Haiti’de Aristide kimdir? Diktatör bunlar. Hop, konu kapandı!

Aslında Albert Mathiez’in başını çektiği bütün bir komünist tarihçiler kuşağıyla birlikte, eşitlikçi ve evrensel kapsamıyla Fransız Devrimi geçen yüzyılın yirmili yıllarından itibaren tam anlamıyla yeniden diriltilmişti.⁴ Böylece Fransız Devriminin esas anı –geleceği, yani 1792-1794 arası

3. Burada François Furet’nin başını çektiği revizyonist ekol eleştirilmektedir. Furet ve Ozouf’un hazırladığı *Dictionnaire critique de la Révolution française* (Editions Flammarion, 1988) bahsedilen yorumların kristalize olmuş halidir. Furet’nin 1978’de yayınlanan meşhur kitabı *Fransız Devrimini Yorumlamak* (Alan Yayıncılık, 1989) kitabına bakılabilir –yay. haz. n.

4. Albert Mathiez, *Fransız İhtilali*, çev. Şükrü Kaya, Kanaat Kitabevi, 1940 –yay. haz. n.

Montagnard Konvansiyonunu taşıyan an– 1917 Rus Devrimi sayesinde yeniden canlı ve militan bir bakışla düşünöldü.

Nitekim gerçek bir devrim daima aynı zamanda ondan önce gelen devrimlerin dirilişidir de. Rus Devrimi, 1871 Paris Komününü ve Robespierre Konvansiyonunu, hatta Toussaint-Louverture önderliğinde Haiti’de yaşanan Siyahi köle isyanını, hatta 16. yüzyıla kadar uzanarak, Thomas Müntzer idaresinde Almanya’da ortaya çıkan köylü ayaklanmasını, dahası ta Roma İmparatorluğunda Spartaküs önderliğinde alevlenen büyük gladyatör ve köle ayaklanmasını diriltmiştir.

Spartaküs, Thomas Müntzer, Robespierre, Saint-Just, Toussaint-Louverture, Varlin Lissagaray ve Komünün silahlı işçileri: Kara çalınıp unutulmuş bir sürü “diktatör”; Lenin, Troçki ya da Mao gibi diktatörlerin gerçek kimliklerini iade ettiğı insanlar; halkı özgürleştiren kahramanlar, insanlığı kolektif biçimde kendi kendini yönetmeye yönlendiren muazzam bir tarihin mihenk taşları.

Bugün, yani son otuz kırk yıldan beri, Çin’de Kültür Devriminin sona erişinden, daha doğrusu Mao’nun 1976’daki ölümünden beri, tüm bu muazzam tarihin sistimli ölümü tertip edildi. Ona geri dönme arzusu bile olanaksızlıkla itham edildi. Efendilerimizi alaşağı edip dünya çapında eşitlikçi bir yapı örgütlemenin, cinaî bir ütopya ve kanlı bir diktatörlük için duyulan karanlık bir arzu olduğu anlatılıyor bize her gün. Ne yazık ki, özellikle kendi ölkemiz Fransa’da, köle ruhlu entelektüeller ordusu, karşı-devrimci karalama kampanyası yürütmekte ve kapitalist ve emperyal

tahakkümü canhıraş savunmakta uzmanlaştı. Kendilerini, güçsüz insanları, yoksulları ve göçebe proletaryayı ezmeye ve eşitsizliği sürdürmeye vakfetmiş çoban köpekleri her yerde iş başında. Eşitlik fikrinin can verdiği bütün siyasal rejimleri nitelendirmek için “totaliter” kelimesini icat ettiler. Rus Devrimi hakkında “totaliter” sıfatını duyduk mu, arkasında güç bela üstü örtülmüş “eşitlikçi” sıfatının olduğunu düşünmek gerek hemen.

Hakikat şu ki, 1917 Rus Devrimi totaliter olmak dışında her şeydi. Bu devrim sayısız eğilimi içinde barındırmış, yeni çelişkilerin üstesinden gelmiş, büyük entelektüellerden fabrika işçilerine, tundraların ücra köşelerindeki köylülere kadar birbirinden son derece farklı insanları bir araya getirip birleştirmiştir. En azından 1917 ile 1929 arasındaki on iki yıl boyunca, acımasız iç savaşların ve tutkulu siyasal tartışmaların içinden geçmiştir. Kesinlikle totaliter bir bütünün değil, olağanüstü derecede etkin bir düzensizliğin, ama yine de bir fikrin, eşitlik fikrinin ışığıyla aydınlanan bir düzensizliğin sergilenişi olmuştur.

Öyleyse kuşkusuz, 1917 Rus Devrimi “diktatörlük” ve “totaliter” sözcüklerinin prangası altında olsa olsa yanlış anlaşılmış ve tarihsel açıdan ölü bir şey olabilir.

Bu devrime dair herhangi bir şeyi anlamak için, o halde yukarıda anlatılan her şeyi mutlak surette unutmak gerekir. İnsanların upuzun tarihine dönmek, 1917 Rus Devriminin kendi başına, yalnız varoluşuyla, neden ve nasıl gelecekteki insanlığın şanı için dikilmiş bir anıt olduğunu göstermek gerekir.

İşte bu yüzden kendi türümüzün muazzam tarihini, insan hayvanının [türünün] tarihini, insan denen ve Yunan filozofların “tüysüz iki ayaklı” diye adlandırdığı bu tuhaf ve tehlikeli, bu harika ve ürkütücü hayvanın tarihini kısaca anlatmakla başlamak isterim. Neden “tüysüz iki ayaklı”? Çünkü karada yaşayan bütün büyük hayvanlar dört ayaklıyken, insan iki ayaklıdır. Yine bütün kuşlar iki ayaklıyken, hepsinin tüyleri vardır, halbuki insan tüysüzdür. Demek ki, yalnızca insan tüysüz ve iki ayaklıdır. 1917 Rus Ekim Devrimi de her halükârda tüysüz iki ayaklılardan oluşan büyük bir kitle tarafından yapılmıştır.

Mensubu olduğumuz bu hayvan türü hakkında, onun tüysüz iki ayaklılardan oluştuğu gibi tarihsel açıdan pek de aydınlatıcı olmayan olgu dışında ne söylenebilir?

Öncelikle şunu belirtelim ki, küçük ve ehemmiyetsiz gezegenimiz üzerindeki hayatın genel tarihine nazaran bu türün geçmişi aslında çok eskiye dayanmaz. Taş çatlasa iki yüz bin yıl geriye gider, oysa iş canlı varlıkların varoluşu fenomenine geldiğinde milyonlarca yıl mevzu-u bahistir.

Peki, bu yakın tarihli türün ayırt edici en genel özellikleri nelerdir?

Bir türün –ve başka türler arasında bizim türümüzün– biyolojik ölçütü söz konusu türden bir erkek ile bir dişinin çiftleşmesinin doğumla sonuçlanabilmesidir. Bu durum insan türü için kuşkusuz sık sık doğrulanır ve çiftin rengi, coğrafi kökeni, boyu, düşünceleri, toplumsal örgütlenişi ne olursa olsun geçerlidir. İlk nokta bu.

İkinci noktaya gelirsek, bir diğer maddi ölçüt olan insan ömrünün süresi şimdilik taş çatlasa 130 yılı geçmiyormuş gibi görünüyor. Ama bu, 1917 Rus Ekim Devrimini de açıkça bir yere yerleştirmemiz için, kuşkusuz basit ama yine de bence hâlâ temel olan iki saptamada bulunmamıza imkân sağlıyor şimdiden.

İlk saptama şu: İnsan türünün, insan hayvanının deyim yerindeyse kozmik serüveni aslında kısadır. Kafada canlandırması zor bir şey bu, çünkü iki yüz bin yıl bizim için zaten yoğun sis perdesinin ardında kaybolur, hele şu bahtsız yüzyılla ve şahsi serüvenimize kesin sınırlar koyan süreyle kıyaslandığında. Bununla birlikte şu beylik gerçeği unutmamak lazım. Yaşamın genel tarihine nazaran, homo sapiens türünün –gayet çalımlı bir şekilde bilen, bilge diye adlandırdığımız insanın– ömrü kendine has pek kısa bir serüvendir. O yüzden, bu kendine has serüvene belki daha yeni başladığımızı, onun belki de daha çok başında olduğumuzu öne sürebiliriz. Bu saptamanın amacı, insanlığın kolektif evrimine ilişkin anlatılabilecek ve düşünülebilecek şeyler için bir ölçek tespit etmek. Örneğin dinozorlar en azından bizim ölçütlerimize göre pek sempatik canlılar değildi; ama kendi türümüzün yaşamıyla karşılaştırıldığında tam anlamıyla uçsuz bucaksız bir ölçekte var oldular. Binlerce yıldan değil, yüz milyonlarca yıldan bahsediyoruz. Dinozorlara nazaran bildiğimiz haliyle insanlık kendini bir nevi zayıf bir başlangıç yapmış olarak tasavvur edebilir.

Neyin başlangıcı? Bilindiği üzere, Fransız Devrimine katılanlar kendilerinin mutlak bir başlangıç oldukları-

nı düşünmüşlerdir. Kanıt mı? Takvimi değiştirmişlerdir. Ve yeni takvimde 1. yıl, Fransız Cumhuriyetinin devrimle yaratıldığı yıldır. Onlara göre cumhuriyet, özgürlük, kardeşlik, eşitlik, halkların yaşamına hâkim olan binlerce yıllık despotizm ve bahtsızlıktan sonra insan türünün yaptığı yeni bir başlangıçtı. Dahası, bu sadece Fransa ve Fransızlar için değil, basbayağı tüm insanlık için bir başlangıçtı. Üstelik 1793'ün devrimcilerinin gözünde insanlık ve Fransa çok farklı değildi birbirinden. 1793 Anayasasında, dünyada her kim bir yetimle ilgilenir ya da bir ihtiyarın bakımını üstlenirse, onun Cumhuriyetin bir vatandaşı olarak görüleceği söyleniyordu sözelimi. Bir kere şu kanaat vardı: Devrimle birlikte insanlık değişmişti, tanımını artık aynı değildi.

Peki ya Rus Devrimi? O da insan türü için yeni bir merhaleyi başlattığını düşündü: komünist aşamayı. Bu aşamada, ülkelerin ve milletlerin ötesinde bütün insanlık onun için ortak bir değere sahip olan şeye ortaklaşa karar vermek üzere örgütleyecekti kendini. “Komünizm”, bütün insanlar için ortak olanın, düşünce, eylem ve örgütlenmenin sürekli konusu olması gerektiğinin olumlanmasıdır.

İlk saptamamız için söylenecekler işte bunlar. İnsan türü, belki, kendi olmaya henüz başladı. Ve belki de “devrim” sözcüğüyle, özellikle de “1917 Devrimi” ifadesiyle, insan türünün tarihinin başlaması ya da yeniden başlaması anlaşılmalı.

İkinci saptama şu: Biyolojik nitelikte tartışma götürmez maddi bir düzey var; türün üremesi, cinsiyetlenmesi [sexuation], doğumu. Bu düzeyde hepimizin aynı

olduğu bir şekilde ispatlanmıştır. Herkes belki tek bu düzeyde aynı. Ama var olan ve maddi olarak tayin edilmiş bu düzeyde. Bir de aşağı yukarı sabit zamansal parametrelerde vuku bulan ölüm meselesi var.

Öyleyse yalanlanma riskine girmeden diyebiliriz ki, insanlığın neyse o olarak bir kimliği [insanlığın aynılığı] söz konusudur. Milletlere, cinsiyetlere, kültürlere, tarihsel bağlanmalara vs. ilişkin ne gibi doğal farklar olursa olsun, neticede insanlığın neyse o olarak kimliğinin [insanlığın aynılığının] varlığını asla –evet, “asla” diyorum– unutmamak gerek. Yine de neyse o olarak insanlık kimliğini/insanlığın aynılığını teşkil eden şüphe götürmez bir nevi kaide vardır. Elbette Rusya’dakiler de dahil, devrimciler “Enternasyonal insan soyu olacak”⁵ şarkısını söylerken, gerçekte insan soyunun temelde tek olduğunu söylüyorlardı. Marx bunu zaten dile getirmişti: İnsanlığın çoğunluğunu oluşturan proleterler, işçiler, köylüler ortak bir yazgıyı paylaşır ve tüm hudutların ötesinde ortak bir düşünceye ve eyleme sahip olmak zorundadırlar. Bunu sertçe söylüyordu: “Proleterlerin vatani yoktur.” Yani: Onların vatani insanlıktır.⁶

Mali’den, Somali’den, Bangladeş’ten ya da başka yerlerden yola çıkıp, kendi ülkelerinde artık yapamadıkları şeyleri yaşayabileceklerini düşündükleri yerlere gitmek için

5. Enternasyonal Marşından bu bölüm “L’Internationale / Sera le genre humain” daha önce “Enternasyonal bütün insanlık olacak” diye çevrilmiş” –çn.

6. Bu ifade Marx ve Engels’in kaleme aldığı 1848 tarihli *Komünist Parti Manifestosu*’nda geçer: “Den Kommunisten ist ferner vorgeworfen worden, sie wollten das Vaterland, die Nationalität abschaffen. Die Arbeiter haben kein Vaterland. Man kann ihnen nicht nehmen, was sie nicht haben” –yay. haz. n.

denizler aşan, hayatlarını yüz kere riske atan, kalles insan kaçakçılarına para ödemek zorunda kalan, Libya, İtalya, İsviçre, Slovenya, Almanya ya da Macaristan gibi bazen üç, bazen on farklı ülke geçen, üç dört dil öğrenen, üç, dört, hatta on meslek icra eden bütün genç insanlar bunu gayet iyi anlıyor olsalar gerek. Evet, onlar göçebe proleterler ve bütün ülkeler onların vatanı. Onlar günümüz insan dünyasının kalbidir, insan evladının var olduğu her yerde var olmayı biliyorlar. Onlar insanlığın bir olduğunun, ortak olduğunun kanıtı. İşte bu yüzden onları sadece kardeşlerimiz olarak kabul buyurmakla kalmayıp, bir şans olarak görmeliyiz. İnsanlık bu gezegende nihayet kendi gerçek yaşamına başlasın diye onlarla birlikte örgütlenmeliyiz.

Buna başka bir komünist argüman daha ekleyeyim. İnsanlığın zihinsel kapasitesinin de kapasite olarak değişmez olduğuna ilişkin kanıtlar vardır.

Şüphesiz, 15.000 ila 5000 yılları arasında, insanlık tarihinde bugüne kadar tek temel devrim olmuştur, insan hayvanının tüm tarihinde açık ara en önemli devrim. Neolitik Devrim diye adlandırılır bu. Birkaç bin yılı kapsayan bir zaman dilimi içinde, 100.000 yılı aşkın süredir bildiğimiz haliyle var olan insanlık yerleşik tarımı ve tahılları çömlek içinde depolamayı keşfetti, böylece gıda fazlasından yararlanma imkânı doğdu, bu gıda fazlasıyla beslenen ve üretim sürecindeki görevlere doğrudan katılmaktan muaf olan bir insanlar sınıfı varlık kazandı, madeni silahların varlığıyla takviye edilen devlet mevcudiyete geldi ve bir de başlangıçta hayvan üreticilerinin sayımını yapmak ve vergi almak

amacıyla kullanılan yazı icat edildi. Bu bağlamda, türlü türlü tekniklerin muhafazası, aktarımı ve gelişimi büyük canlılık kazandı. Büyük şehirler ortaya çıkarken, aynı zamanda kara ve deniz yoluyla güçlü bir uluslararası ticaret de ortaya çıktı.

Birkaç bin yıl önce meydana gelen bu dönüşümle kıyaslandığında, başka her değişim aslında şimdilik tâli kalır, çünkü bir biçimde bizler hâlâ ö dönemde tesis edilen parametreler içinde yaşıyoruz. Bilhassa hâkim ve aylak sınıfların, otoriter bir devletin, profesyonel orduların varlığı ve bunlarla beraber uluslar arasında patlak veren savaşlar, bütün bunlar, daha önceleri insanlığı temsil eden avcı-toplayıcı küçük grupların hayli ötesinde konumlandırır bizi. Hâlâ bu parametreler içinde sürdürüyoruz yaşamımızı. Hakikat şu ki, bizler Neolitikleriz.

Gelgelelim bu devrim, zihinsel kapasitemiz açısından, Neolitik Devrimden önce yaşamış insanlardan daha üstün olduğumuz anlamına gelmiyor. Geçmişi otuz beş bin yıl öncesine, yani Neolitik Devrimden hayli zaman önce, çok muhtemelen yalnızca avcı-toplayıcı küçük grupların var olduğu bir çağa dayanan Chauvet Mağarası örneğindeki gibi duvar resimlerinin varlığını bir hatırlayalım. Sırf bu resimlerin varlığı bile insan hayvanının düşünme, temaşa etme ve idealleştirme kapasitesi kadar teknik ustalığının da daha o zaman bugünküyle tamı tamına aynı olduğunu tasdik eder.

O halde, geçirdiği serüven boyunca, insan kimliği [insanın aynılığı] sadece biyolojik ve maddi düzeyde değil, düşünsel bakımdan muktedir olduğu şeyler düzeyinde de

doğrulanmak zorundadır. Bu temel birlik, bu biyolojik ve zihinsel “aynılık”, insanlığın aynı olmadığını söyleyen teorilerin, genelde ırklar diye adlandırılan, temelden farklı alt-türler olduğunu iddia eden teorilerin önündeki temel engel olmuştur hep. Irkçılar, üstün diye adlandırdıkları ırkların üyeleri ile aşağı olduklarını ilan ettikleri ırkların mensupları arasındaki –evlilik şöyle dursun– cinsel ilişkilerden daima ürkmüş ve bunları yasaklamıştır. Siyahların Beyaz kadınlarla ya da Yahudilerin güya Ari ırka mensup kadınlarla asla birleşmemesi için korkunç kanunlar koymuşlardır. Öyleyse ırkçı akımların tarihinde saptanan bu takıntı, aleni gerçeği, yani insanlığın ezeli birliğini yadsımaya çalışmış ve dahası toplumsal farklılıklar gibi başka farklılıklara yayılmıştır: Gayet iyi bilindiği üzere, sözün kısası, hâkim sınıftan bir kadın, emekçi sınıftan bir erkekle evlenmemeli, hatta cinsel ilişkiye girmemeli, hele ondan çocuk sahibi olmayı aklına bile getirmemeliydi. Efendiler insanlık türünü kölelerle çoğaltmamalıydı vs. Başka bir deyişle, türün birliğinin olumlanmasının toplumsal bir skandal olarak görüldüğü uzun dönemler olmuştur.

Fransız Devriminin izinden giden 1917 Rus Devrimi, insan türünün eşitliğe dayalı saltanatını ebediyen tesis etmek istemiştir. Neolitiklikten çıkmak istemiştir.

Ama bugün kuşkusuz en asli husus hâkim toplumsal örgütlenmeyle ilgilidir. Hâkim olan, doğrusu hâkimden de fazlası olan toplumsal örgütlenme bugün insanlık serüveninin bütününü kendine mal etmiş, yeryüzünün tamamını ele geçirmiştir. Bu örgütlenmeye kapitalizm denir, bu onun

özel adıdır ve başka bakımlardan üzerinde pekâlâ hak iddia edebildiği insan türünün birliği ilkesi dahilinde, canavarca eşitsizlik ve ötekilik biçimleri örgütler.

Bu konuda gayet iyi bilinen, ama bunlara vâkıf olmak gerektiğinden sık sık tekrar ettiğim istatistikler bulunuyor. Aslında bunları tek cümleyle özetleyebiliriz: Bugün çok sınırlı bir dünya oligarşisi, çalışıp, ailesini besleyecek bir yer peşinde dünyada dolaşan milyarlarca insanı hayatta kalmak için gereken temel ihtiyaçları karşılama olanağından fiilen yoksun bırakmaktadır.

Öyleyse belki de insanlığın tarihsel varoluşunun daha başında oluşu bu noktada kendini gösterir. Bununla kastımız şu: İnsanlığın hâkim örgütlenme biçimi, toplumsallık düzeyinde, fiili insanlık, gerçek insanlık olan şey düzeyinde hâlâ son derece zayıf. İnsanlığın hâlâ Neolitik olmasının anlamı şudur: İnsanlığın, ürettikleri, yaptıkları ve örgütledikleri bakımından bir şekilde kendi asli birliğinin zirvesine ulaştığı henüz doğru değil. İnsanlığın gerçek yazgısının, kendi temel birliği ilkesinin seviyesinde olacak kolektif varoluş biçimlerini deneyimlemekten ve gerçekleştirmekten ibaret olduğunu düşünmek ve doğrulamak zorundayız. Belki de biz sadece el yordamıyla bir şeylere giriştiğimiz aşamalardan geçiyoruz ve bu projeye henüz yaklaşmaktayız.

Sartre bir keresinde demişti ki, şayet insanlığın komünizmi –bu sözcüğün deyim yerindeyse masumca kullanıldığı bir dönemdi– gerçekleştirmeye kadir olmadığı ortaya çıkarsa, insan türü yok olduktan sonra, onun karınlarından daha fazla dikkate değer olmadığı ve daha fazla

önem arz etmediği söylenebilir. Ne demek istediği açıkça görülüyor, –karıncaların kolektif hiyerarşik ekonomisi bir despotik örgütlenme modeli olarak bilinir– demek istediği şeydu: eğer insanlık tarihini, insanlığın, kendi temel birliği seviyesinde bir toplumsal örgütlenme yaratmak, yani birleşmiş tür olarak kendi kendisini olumlama bilincini üretmek zorunda olduğu ve bunu yapabileceği fikriyle öne çıkarırsak, o zaman bu girişimin tümünden başarısız olması, insanlığı, diğer hayvanlar gibi bir hayvan figürü, başka bir deyişle, hayatta kalmak için mücadele eden bireylerin rekabeti ve en güçlülerin zaferi yasasının hâkimiyeti altında olmaya devam eden bir hayvan figürü derekesine düşürür tekrar.

Bunu başka bir şekilde ifade edelim. Önümüzdeki yüzyıllarda ya da icabında önümüzdeki binyıllarda ve belirleyemeyeceğimiz bir ölçekte, Neolitik Devrimden sonra ikinci bir devrimin yaşanmak zorunda olduğunun, yaşanması gerektiğinin kesin olduğu düşünülebilir. Öyle bir devrim ki, taşıdığı önem bakımından Neolitik Devrim seviyesinde olacak, ama toplumun içkin örgütlenmesinin kendine has düzeninde insanlığın ezeli birliğini yeniden tesis edecektir.

Neolitik Devrim insanlığı daha önce benzeri görülmemiş aktarım, varoluş, çatışma ve bilgi araçlarıyla donatmıştır. Ama bu devrim, eşitsizliklerin, hiyerarşilerin, yine benzeri olmayan bir ölçekte kendinde taşıdığı şiddet ve iktidar biçimlerinin varoluşunu ortadan kaldırmak şöyle dursun –ki bundan çok uzaktır– bazı bakımlardan onla-

rı ağırlaştırmıştır. Bu ikinci devrim –burada onu en genel hatlarıyla tanımlıyoruz, deyim yerindeyse siyasal-öncesi bir düzeydeyiz– insanlığın birliğine, bu su götürmez birliğe kendi yazgısı üzerindeki iktidarını geri verecektir. İnsanlığın birliği yalnızca bir olgu olmayı keserek bir nevi norm haline gelecektir. İnsanlık, kendine has insanlığını ulusal, dini, dilsel vs. her türden farklılık, eşitsizlik, parçalanma içinde var etmek yerine, tam tersine, onu olumlamak ve gerçekleştirmek zorunda kalacaktır. İkinci devrim, zenginliklerin ve yaşam tarzlarının yarattığı eşitsizlik motifini –gerçekte insanlığın birliğine karşı suç teşkil eden motifi– tasfiye edecektir.

1792-1794 arasında gerçekleşen Fransız Devriminden beri demokrasi, sosyalizm, komünizm gibi farklı isimler altında, gerçek bir eşitliğe ulaşma yönündeki girişimlerin eksik olmadığı söylenebilir. Yine, küresel kapitalist bir oligarşinin mevcut geçici zaferinin bu girişimlerin başarısızlığının göstergesi olduğunu, ama kendimizi insanlığın neyse o olarak birliğin varoluşu ölçeğine yerleştirdiğimizde bu başarısızlığın geçici olduğunu ve hiçbir şey kanıtlamadığını da düşünebiliriz. Bir sonraki seçimle aşılacak bir problem değil bu –zaten seçim yoluyla hiçbir şey aşılmaz–, asırlar ölçeğinde bir iştir bu. Esasında bu konuda söylenecek tek bir şey var: “Yenildik, öyleyse mücadeleye devam.”

Fakat yenilgi var, yenilgi var ve bu nokta bizi 1917 Ekim Devrimine daha yakından bakmaya sevk ediyor. Benim tezim şu: Rus Devrimi, Tarihte ilk defa, başarmanın

mümkün olduğunu göstermiştir. Devrimin uzun vadede, on yılların sonunda başarısızlığa uğradığını söylemek her zaman mümkün elbette. Ama Rus Devrimi hafızalarımızda, zaferi olmasa da, en azından zaferin imkânını cisimleştirmiştir ve cisimleştirmek zorundadır. Rus Devrimi, kendisiyle barışmış bir insanlığın imkânının imkânını göstermiştir diyebiliriz.

Ama burada tam olarak hangi zafer söz konusu?

Devletlerin ekonomik temeli, devletlerin sınıflı doğası meselesi ancak çok geç bir zamanda, olsa olsa birkaç asır önce siyasal tartışmanın merkezine yerleşmiştir. O zaman, devlet (kişisel ya da demokratik iktidar) biçiminin ardına, aynı baskıcı ve ayrımcı toplumsal örgütlenmenin çöreklendiğini öne sürmek, hatta ispatlamak mümkün olabilmıştır. Öyle ki, bu örgütlenme modelinde, devletin aldığı en önemli kararlar sürekli olarak sınırsız özel mülkiyetin korunmasına, aile içinde aktarılmasına ve nihayetinde, doğal ve kaçınılmaz görülen, tam anlamıyla canavarca eşitsizliklerin sürdürülmesine ilişkindir.

Demokrasisiyle övünen, imtiyazlı bir ülke olan bizim memleketimizde, nüfusun % 10'dan daha azını oluşturan bir dilimin toplam zenginliğin % 50'sinden fazlasına sahip olduğunu resmi kaynaklardan biliyoruz! Yine biliyoruz ki, nüfusun yarısından fazlası aslında hiçbir şeye sahip değil. Meseleye dünya ölçeğinde bakarsak işler daha da berbat bir hal alır: Sayıları yüzlerle ifade edilen bir grup insan üç milyar insanın zenginliğine denk bir zenginliği elinde tutuyor. Ve iki milyardan fazla insanın hiçbir şeyi yok.

Özel mülkiyet ve onun getirdiği canavarca eşitsizlikler meselesi daha açık hale gelince, sadece siyasal iktidarı tartışma konusu yapan girişimlerden bambaşka mahiyette devrimci girişimler oldu. Bu girişimler tüm toplumsal düzeni değiştirmeyi hedefliyordu. Gerçek bir eşitlik tesis etmek peşindeydiler. Bunlar işçilerin ve köylülerin, zayıfların, yoksulların ve ezilenlerin toplumun idaresine geldiğini görmek istiyorlardı. Bu isyancıların marşı Enternasyonal diye adlandırılıyordu. Ve marş, “Hiçbir şey olmayan bizler, her şey olalım!”, “Dünya temelinden değişecek” diyordu. Bu yönelime sahip girişimlerin uğradığı çoğu kez kanlı başarısızlıklar bütün 19. yüzyıla damgasını vurdu. Paris kaldırımlarında yatan otuz bin ölüsüyle Paris Komünü bu felâketlerin en görkemlisidir hâlâ. “Komün” adı altında eşitlikçi bir iktidar icat etmişti. Ama birkaç haftanın sonunda, gerici merkezi iktidarın ordusu Paris’e girdi ve şehrin kenar mahallelerindeki canhıraş direnişe rağmen isyan eden işçileri amansızca katletti, hapsetti ve binlerce isyancıyı sürgün cezasına çarptırdı. Başarısızlık kasvetli bir şekilde kol gezmeye devam ediyor.

Öyleyse şunu hatırlatmanın vaktidir: Rus Devrimi Paris Komününden sadece bir gün daha fazla sürdüğünde, bu devrimin asıl idarecisi Vladimir Ulyanov Lenin, karın üzerinde dans etti. Gelecekte onları bekleyen güçlükler ne olursa olsun, başarısızlıkların laneti kalkmıştı.

Neler olup bitti?

Öncelikle, 1914-1915’ten itibaren, ihtiyatsızca 1914-18 Büyük Savaşına giren despotik merkeziyetçi Rus devleti

zayıfladı. Aslında Dünya Savaşı Rusya'da monarşik iktidarın ağır bir krize girmesine yol açtı. Şubat 1917'de klasik olarak demokratik bir devrim bu devleti alaşağı etti. Bunda yeni bir şey yoktu: Fransa, İngiltere, Almanya gibi büyük devletler çoktan –hatta bazen çok uzun zamandır– idarecilerin seçimine dayanan parlamenter rejimleri tesis etmişti. Çarın despotizmi ve toprak sahiplerinin aristokratik iktidarıyla Rusya'nın durumu geç kalmış bir görüntü çiziyordu. Ama bu demokratik devrim hareketi durdurmadı. Rusya'da yıllardan beri çok etkin devrimci entelektüel gruplar vardı, bunlar Batı demokrasilerinin basit taklidinden daha uzakları görüyordu. Muhafazakâr sendika denetimi olmadan isyan etmeye meyilli yetişmekte olan genç bir işçi sınıfı vardı. Son derece fakir ve ezilmiş muazzam bir köylü kitlesi vardı. Savaş nedeniyle silahlı yüz binlerce asker ve denizci vardı ve bunlar da savaştan nefret ediyor, haklı olarak savaşın bilhassa Fransa ve İngiltere'nin yine bir o kadar emperyal tutkular taşıyan Almanya karşısındaki emperyalist çıkarlarına hizmet ettiğini düşünüyorlardı. Nihayet, işçilere çok yakından bağlı, canlı, sağlam bir devrimci parti vardı. Bu partiye Bolşevik Parti denir. Hem tartışmalarda çok canlı, hem de buna rağmen tüm diğer partilerden daha disiplinli ve daha etkindi. Savaşın başında çok küçük bir azınlıktı ama siyasal krizin akabinde büyük bir hızla gelişti. Genç Rus işçi sınıfı içinde varlığını hissettiriyordu. Partinin başında, güçlü bir Marksist kültür ile Paris Komününün verdiği dersleri aklından çıkarmayan uzun süreli bir militanlık deneyimini

birleştiren Lenin veya Troçki gibi insanlar bulunuyordu. Nihayet ve her şeyden önce, demokratik Şubat Devrimi hareketi içinde ortaya çıkan yerel halk örgütleri vardı; bunlar her yerde, büyük şehirlerde, fabrikalarda, bazı kırsal kasabalarda varlık gösteriyordu. Bu örgütler miting tarzında, kitlesel büyük toplanmalar tarzında işliyordu. Bu mitinglerde mevcut durumu ve olası çeşitli güzergâhları sunan konuşmacılar dinleniyordu. Birbirinden çok farklı görünen ve son derece canlı olan bu halk meclisleri kendilerine has amaçlara sahipti. Ama hepsi siyasal, toplumsal kararların, sadece, demokratik olma iddiası taşıyan ama eski Rus dünyasını korumaya devam eden uzaklardaki pısrık hükümet içinde değil, bu meclislerde müzakere edilmesi ve onaylanması gerektiğini düşünüyordu. Bu örgütlerin her birine “sovyet” adı veriliyordu. Bolşevik Partinin yaratıcı ve disiplinli gücü ile sovyet denilen demokratik kitle meclislerinin birleşimi, 1917 Şubat Devriminden sonra, 1917 Sonbaharındaki ikinci devrimde kilit rol oynadı.

İnsanlık tarihinde eşsiz bir yere sahip bu tarihte olan şudur: Yalnızca siyasal rejimi, devletin biçimini değiştirmeyi hedefleyen bir devrim, ekonomik oligarşiyi kırıp, hem sanayi hem tarım üretimini artık birkaç kişinin özel mülkiyetine değil, çalışan herkes tarafından karar verilmiş yönetime tevdi etmek suretiyle, bir bütün olarak toplumun örgütlenişini değiştirmeyi amaçlayan tamamen farklı bir devrime dönüşmüştür.

Rus Devriminin korkunç fırtınasında –iktidarın ele geçirilmesi, iç savaş, abluka, yabancı müdahalesi– somutla-

şacak olan bu projenin olmasının istendiğinin ve örgütlen-
diğinin görülmesi gerekir. Tüm bunların altında yatan ge-
nel fikir galip gelebilmiştir, çünkü bu fikir, elbette öncelikle
Bolşevik Partinin çoğunluğunda, ayrıca 1917 Yazının sona
ermesinden itibaren de sovyetlerin çoğunda, özellikle de
aralarında en önemlisi olan başkent Petrograd'daki sovyette
bilinçli ve iradi biçimde mevcuttur.

1917 Baharından itibaren, Lenin'in ülkenin her ye-
rinde tartışmalara can versin diye Parti içinde dolaşıma
soktuğu genel programda çarpıcı bir örnek yer alır. Bu
programın, bu mümkün kararlar bütünüünün tüm bile-
şenleri, neolitik çağdan beri fiilen varlığını sürdüren her
şeyde tam ve bütünsel bir devrim yapılması fikrine yönel-
miştir. Bu metin⁷ o kadar dikkat çekicidir ki, elinizdeki
kitabın ikinci bölümünde ona dair ayrıntılı bir yorum
sunacağım. Lenin'in Rusya'nın içinde bulunduğu durum-
da ne yapmak gerektiğini ortaya koyduğu bu metin hem
devam eden Dünya Savaşını hem de Şubat Devrimini göz
önünde tutar. Fakat bu “yapmak” ve ona eşlik eden dü-
şünce, neolitik çağdan çıkışın temel unsurlarını gelecek
sürecin canevine yerleştirir: Zirai, sınai veya bankalara
ait mülkiyetin kolektifleştirilmesi ve merkezi devletin
sona erdirilmesi. Siyasal üsluba gelince; o da Lenin'e at-
fedilen şiddetli “volontarizm”den çok uzaktır; sabırdan,
tartışmadan ve iknadan oluşur. Meselenin tam da klasik
burjuva devriminin bir sekansını, toplumsal örgütlenme-

7. Nisan Tezleri –çn.

nin tümünden ters-yüz edileceği tamamen yeni bir sekansa döndürmek olduğu bir zamanda sabra ve süreye dayanan bir siyasal üsluptur bu.

Nitekim, Nisan ayında tespit edilen bu genel yönelim Ekim ayı başında büyük işçi sovyetlerinde, özellikle de Petrograd sovyetinde çoğunluk haline geleceği için, durum muzaffer komünist bir ayaklanma yönünü tutabilecektir.

Bu temeller üzerinde ve Rusya'nın hususi durumuyla bağlantılı muazzam sınavlardan geçerek, gerçekten de 17 Ekimden itibaren, bütün insanlık tarihinde, post-Neolitik bir devrimin ilk zaferi vuku bulur.

Kuşkusuz, Ekim ayaklanmasının kendisinin ve iktidarın ele geçirilmesinin sovyetlerin kitlesel kararından ziyade Komünist Parti'nin bir inisiyatifi olduğuna; iç savaşın, devrimci iktidarı bir yoğunlaşmaya ve çoğunlukla şiddetli bir disipline zorladığına dikkat çekilebilir; bilindiği üzere Yirmili yılların başında hasta olan Lenin mevcut halden ciddi endişe duyuyor ve kendi ifadesiyle, devlet bürokrasisinin “işçi ve köylülerin teftişi” dediği şeyin denetimine tâbi olmasını istiyordu. Yine biliyoruz ki, Otuzlu yılların başından, özellikle de 1929'da Stalin'in aman vermez idaresi altında ilk Beş Yıllık Plandan itibaren, “tüm iktidar sovyetlere” şiarından, “tüm iktidar Komünist Parti ile devletin tam kaynaşmasına” mantığına, dolayısıyla sovyetlerin iktidarının ortadan kalkmasına doğru bir geçiş oldu. İktidarın biçimindeki bu dönüşüm, şüphesiz, çok gerekli olan ve çok hızlı gelişen ama nihayetinde angaryaya, sürgünlere ve 1937-38'de zirveye ulaşacak Teröre dayanan bir sanayileşmenin

uzaktan uzağa da olsa yolunu hazırladı. Ama aynı zamanda, Stalin'in ölümünden sonra, Partinin dünya çapında resmen büyük güç olma rolünün durgunluğa girmesinin, sonra da kapitalizmin ve dünya piyasasının kucağında felâket kılığında geri dönmesinin yolunu da hazırladı.

Bunun neticesinde, tüm bunlar artık tarihsel ölüme, toplu unutuşa açık hale gelir. Bundan böyle Rus Devrimi, Neolitik mutabakata geri dönüş açısından yargılanır.

Yine de bu işitilmedik serüven ne gibi dönüşümler geçirmiş olursa olsun ve dünyanın çağdaş Neolitik klikler tarafından ele geçirilmesi nasıl bir manzara arz ederse etsin, post-Neolitik bir dünyanın zafer kazanmasının mümkün olduğunu bilebiliyoruz. Böyle bir dünya var olabilir, o halde var olmak zorundadır. Netice itibarıyla, küresel kapitalizmin güncel tahakkümü faydasız ve geleceksiz bir geri adımdan başka bir şey değildir asla. Kapitalizm denen özel mülkiyetin modern biçiminin tahakkümü, 20. yüzyılda on milyonlarca ölüme mal olan acımasız savaşımlardan başka bir şey getirmemiştir ve 21. yüzyılda da bundan başka bir şey getirmeyecektir. Kapitalizm ölüm demektir. 1917 Komünist Ekim Devrimi, insanlığın evrimi ölçeğinde düşünüldüğünde, yaşamın başlangıcını temsil eder. Bu devrim öyle bir şeyde mesken tutmuştur ki, ondan hareketle, geçici görünümlere rağmen, hegemonik kapitalizmin çoktan ve ilelebet geçmişte kalmış bir şey olduğunu biliyoruz. Bizim görevimiz, hakiki bir şimdinin, hakiki bir yaşamın, yüzü ikinci bir mutasyona, post-Neolitik mutasyona dönük olmayı sürdüren bir yaşamın siyasal ikametgâhını inşa etmeyi bize dayatan bu geçmişi kendimize mesken tut-

maktır. Ölüme karşı mücadele eden bu canlı, Rus Devrimi ne kadar geçmişte kalmış gibi görünürse görünsün, yine de ölüme karşı ve yüzü geleceğe dönük bir sembol olarak kalmayı başarmıştır.

II
LENİN'İN “NİSAN TEZLERİ”:
SİYASAL BİR ESER

1. GİRİŞ

“Siyaset” sözcüğünün muğlaklığı, bu sözcüğün çok farklı anlamları örtmesinden ileri gelir, yine de bu anlamlar, nihayetinde karşıt iki belirlenim altında kabaca bir araya toplanabilir.

Bugün hâlâ egemen olan anlam şudur: Siyaset ister iktidarı ele geçirme biçimleri, ister kamu işlerinin idaresi, ister (ulus, taşra, belediye çapında) bu idarenin farklı düzeyleri, ister siyasal partilerin varlığı ve kendisi de iktidara oynayan bir muhalefetin kaideye uygun icrası söz konusu olsun, otoritenin icrasıyla ilgili her şeyi ifade eder. Bütün bunlar anayasal bir dispozitifte sentezlenebilir, zaten bütün “Batılı” emperyal güçlerin sunduğu örneklerde durum budur. Elbette ordu, polis ve hukuk aygıtına dair belirleyici meseleler bu alanın ayrılmaz bir parçasıdır. Sendikacılığın kurumsal bir biçimi bile bu tanımın içine girer. “Siyaset” sözcüğüne ilişkin bu yönelimin en değişmez sonucu, devlet aygıtının iskeletini oluşturan, uzmanlaşmış bir profesyonel ve idareci siyasetçiler kümesinin –kendini çeşitli biçimlerde gösteren– varlığıdır. Kısacası, bu durumda tanım şu şekilde olacaktır: Siyaset devlet aygıtının hâkimiyetini ve idaresini ilgilendiren sürecin bütünüdür. Bu tanım üç-dört bin yıl önce ortaya çıktığından beri, Çin ve Mısır emperyal monarşilerinden modern “demokratik” devletlere kadar, devletin büründüğü tüm biçimler için uygunmuş gibi görünür. Eğer bu tanımla kalsaydık, siyasetin ana saiki olan devletin –yani salt sonlu olan yapısal sınırı aşıkâr olan aygıtın– herhangi

bir oylama ya da askeri başarı belirtmeyip sadece mülklerinin kapsamını ifade ettiği özel güçlerin siyasal alandaki temsilcisi olduğunu Marx'tan bu yana bilmemiz ölçüsünde siyasetin sonluluk içine kapatıldığı sonucuna varmamız gerekirdi.

Ancak yakın zaman önce, Fransız Devrimiyle, sonra da 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren ortaya çıkan komünist, sosyalist ve anarşist farklı yönelimlerle birlikte, “siyaset” sözcüğü, bugün hâlâ sekans özelliği gösteren ve iyice oturmamış başka bir anlam kazanabildi. Bu durumda siyaset, nüfusun, amacını teşkil eden şey etrafında bölünmesiyle tanımlanır. Söz konusu olan, mevcut düzenin mümkün en az kötü idaresi midir? Yoksa bu düzenin daha üstün bir adalet tesis etmek amacıyla toptan dönüşümü mü? Bir anlamda, bu tanımda siyaset aslında bizzat siyaset üzerine mutabakata dayanmayan bir tartışma olarak sunar kendini. Söz konusu olan, devletin esrarlı işlerinde bir çoğunluk ile bir muhalefet arasındaki farklılık –topluma ve kurumlarına ilişkin örtük bir uyuşmaya dayanan barışçıl farklılık– değildir. Amaçlar ve yürürlüğe koyulan araçlar konusunda, nüfusun içinde, uzlaştırılamayacak olan büyük bir uyuşmazlık söz konusudur. Dolayısıyla siyaset alanı, iki karşıt yolun etkin olarak var olduğu alandır.

Benim tezime gelirsek: Yalnızca ikinci tanım, zihinsel ve pratik bir yaratım anlamında siyasal eserlerden bahsedebilmemize izin verir ve böylece bir siyasetin, hatta salt yerel bir siyasetin evrensel bir değer aldığı “eserleşmiş” [œuvrés] anları teşhis etmek meşru hale gelir.

Meselenin ne olduğunu anlaşılır kılmak için önü arkası belli bir durumu örnek alalım. 1917 Baharı. Şubat ayında bir kitle hareketi Rusya'da Çarlık rejimini yıktıktan sonra, Lenin durum hakkında ne düşündüğünü ve örgütleyicilerinden biri olduğu siyasetin tarihsel bir realite haline gelmesi ve olduğu haliyle tüm ülkede –ve belki de onun düşüncesi– ne göre tüm Avrupa'da– var olmaya başlaması için ne yapmak gerektiğini yazdı.

Lenin'in düşüncesinin muhtevası, bu düşüncenin buyurduğu şey, “siyaset” sözcüğünün iki anlamının –durumun tüm aktörlerine dayatılan– yüzleşmesiyle, bir devrimin başka bir devrime dönüşmesidir. Arkadan gelen Şubat Devrimi yalnızca devletin biçimini değiştirmeyi hedefler ve “siyaset” burada mümkün iki anlamdan ilkinin alır: Söz konusu olan, bundan böyle hükmü kalmayan monarşik tahakküm biçiminin yerine modern “demokratik” parlamentar modelini –yani özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa gibi büyük emperyal güçlerin izlediği modeli– koymaktır. O sıra Lenin'in pozisyonu, devrimci süreci her yerde devam ettirmek niyetiyle onu parçalara bölmektir, ama siyaset sözcüğünün ikinci anlamından ilham alan tamamen farklı bir vizyona göre bölmektir. Bu vizyon, ekonomik oligarşiyi kırıp, hem sanayi hem tarım üretimini artık birkaç kişinin özel mülkiyetine değil, çalışan herkes tarafından karar verilmiş yönetime tevdi etmek suretiyle, tüm toplumun örgütlenmesini değiştirmeyi amaçlar.

Bu ‘devrim içinde devrim’, siyasetin –sözcüğün anlamı da dahil olmak üzere– bu şekilde antagonist iki siyasete bölünmesi anlayışı Rusya’nın içinden geçtiği sürecin korkunç fırtınasında hakikate dönüşecektir: İktidarın ele geçirilmesi, iç savaş, abluka, yabancı müdahalesi. İşte bu süreç siyasal bir eser – sıradan ismi “1917 Devrimi” olan bir eser– meydana getirir. Bu eserin, her halükârda, 1929’da, Stalin’in ilk Beş Yıllık Planı tanıttığı tarihte tamamlandığı düşünülebilir.

İkinci siyasetin genel fikri galebe çalabilmiştir. Bunun ilk sebebi, bu fikrin, bir siyasal bilinç diye adlandırılması gereken şey uyarınca, bilinçli ve iradi şekilde, elbette başta Lenin’in zihninde olmak üzere, Bolşevik Partinin çoğunluğunda yer etmesiyse, ikinci sebebi de 1917 Yazının sonunda, kitle organlarının, Şubat Devriminden çıkan halk organlarının çoğunluğunda, yani işçi konseylerinde (Rusya’da “sovyetler”), özellikle de bunlar arasında en önemlisi olan başkent Petrograd’daki sovyette genel fikir haline gelmesidir.

Öyle görünüyor ki, bu siyasal bilincin ifade ettiği şeyin bir nevi özeti, Lenin’in 1917’den itibaren, ülkenin her yerinde, özellikle de sovyetlerde tartışmaları alevlendirsin diye Parti içinde dolaşıma soktuğu genel programda bulunmaktadır. Hemen görülüyor ki, Lenin nezdinde sovyet, aynı siyaset anlayışının iki varyantı arasında değil de, bizzat siyasete dair zıt iki anlayış arasında bir mücadelenin gerçekleşeceği ayrıcalıklı yerdir.

Lenin hem devam etmekte olan Dünya Savaşını hem de burjuva, demokratik ve parlamenter ilkelerin –yani sözcüğün ilk anlamındaki siyaset anlayışının– hâlâ ka-

muoyuna hâkim olduğu Şubat Devrimini hesaba katarak, Rusya'nın içinde bulunduğu durumda neler yapılması gerektiğini sunar. Bunun sonucunda “tezler” ortaya çıkar; bu tezler daha sonra dünyanın her yerinde, “Nisan Tezleri” adıyla tanınmış, açıklanmış ve yorumlanmıştır. Bu tezlerin muhtevası, Rusya konusunda, adeta ikinci anlamda siyasal imkânın amentüsüdür.

Tez 1: Savaşta çekilmenin yolu bulunmalıdır. Halkın bu savaşta işi yoktur, halk bu savaşta sadece ölmektedir; çünkü, der Lenin, bu savaş “bu hükümetin kapitalist niteliği sebebiyle emperyalist yağma savaşıdır.” Hükümet dediği de Şubat Devriminden çıkmış güya demokratik hükümettir. 1917’de dünya çapında bir tezdır bu: Emperyalist güçler arasındaki fetih savaşlarına, sömürge savaşlarına, yağma savaşlarına katılmak konusunda bir red örgütlemek ve savaşçı nasyonalizm ile şovenizmin kesinkes reddedildiğini beyan etmek gerekir.

Tez 2: Bu tez Rusya’daki genel durumun değerlendirilmesidir. Rusya’daki fiili durumda özgün olan şey [...] iktidarı burjuvaziye vermiş olan devrimin birinci aşamasından, iktidarı proletaryaya ve köylülüğün yoksul katmanlarına devredecek ikinci aşamasına geçiştir. Bu yüzden halkın bağrında, siyasetin ikinci anlamı ilk anlamına üstün gelmelidir. Bu tez, bugün bile, merkezinde devletin yer aldığı bir sonluluğa kapatılmış ilk anlamda siyasetten çıkıp ikinci anlamda siyasete yönelmeye ilişkin bir nevi genel buyruktur hâlâ. Bu ikinci anlamda “iktidar”, halk kitlelerinin ve onların örgütlenmelerinin eşitlikçi eylemini ifade eder.

Tez 3: Geçici hükümete hiçbir destek verilmeyecektir. Yine bu tez de genel bir kapsama sahiptir: Konjonktürü (örneğin savaşı) gerekçe göstererek, eski siyasal rejime hangi biçimde olursa olsun destek vermek kabul edilemez. Devrimci siyaset, hâkim devlet karşısında, zihinsel ve pratik bakımdan kendi bağımsızlığını yaratmak zorundadır. Başka bir deyişle, “siyaset” sözcüğünün iki anlamının kamuoyunda antagonist mahiyette bir çelişki yarattığı hep hatırlanmalıdır.

Tez 4: Zihin berraklığı salık veren bir tezdır. Lenin kendi yönelimlerinin özellikle halk meclislerinde, sovyetlerde azınlıkta olduğunun farkına varmak gerektiğini vurgular. O halde siyasal çalışma, kitlelerde, sovyetlerde, Mao’nun “halkın içindeki çelişkiler” diye tarif ettiği şeyin serpilmesinden ibaret, süreklilik arz eden bir tartışma, açıklama işidir; böylece barışçıl yoldan, hareketin içinde yeni bir yönelim, sözcüğün ikinci anlamında bir ittifak yaratılacaktır. Lenin’den alıntılıyorum: “Bizim görevimiz, esas itibarıyla kitlelerin pratik gereksinmelerinden hareketle, izledikleri taktiklerdeki hataları, sabırla, yöntemli biçimde ve inatla kitlelere açıklamaktan başka bir şey olamaz. Azınlıkta olduğumuz sürece, bir yandan bütün devlet iktidarının işçi vekilleri sovyetlerine geçmesi gerektiğini savunarak, kitlelerin yaptıkları hataları deneyim yoluyla düzeltebilmeleri için bu hatalar konusunda bir eleştiri ve açıklama çalışması yapıyoruz.”

Burada, Neolitik Devrimden beri, “aile, özel mülkiyet, devlet” üçlemesinin kazandığı zaferden beri kesintisiz tekrar eden şeyden çıkmak amacıyla yürütülecek siyasal bir

çalışmanın bir nevi tarifiyle karşı karşıyayız. Bu çıkış benzeri olmayan bir iktidara yönelmiştir, artık ayrı bir devlet iktidarı değil, işçi ve köylü meclislerinin iktidarı söz konusu olmalıdır. O halde, Lenin'in sözleriyle, parlamenter bir cumhuriyet değil, en aşağıdan en yukarıya kadar bütün ülkede işçiler, tarım ücretlileri ve köylü temsilcileri sovyetlerinin bir cumhuriyetini yaratmak gerekir. 5. teze göre, bütünüyle yeni olan bu cumhuriyet, polisin, ordunun ve memuriyet yapısının ortadan kaldırılmasını icap ettirir. Bütün memurlar seçimle gelmeli ve gerektiğinde her zaman halk oyuyla görevlerinden alınabilmelidir; memurların maaşları iyi bir işçinin ortalama ücretini aşmamalıdır.

6. ila 8. tezler: Bu tezler, daima hâkim oligarşinin hizmetinde olagelmiş devletlerin ortaya çıkışından beri benzeri görülmemiş bir devrimin genel programını teşkil eder. Binlerce yıldır varlığını devam ettiren bu figürün modern –ve kuşkusuz nihai– biçimi olan kapitalizmin aşılması gerekmektedir.

En başta, feodal düzenden arta kalanlara, yani büyük toprak sahiplerine saldırılması. Böylece ülkedeki bütün toprakların ulusallaştırılması; toprakların, tarım ücretlileri ve köylü vekilleri yerel sovyetlerinin emrine verilmesi.

İkinci olarak, sermayenin finans gücünün kırılması: Ülkedeki bankaların, işçi vekilleri sovyetlerinin denetimi altına sokulmuş ulusal tek bir bankada derhal birleştirilmesi. Daha genel bir ifadeyle; acil görevimiz, toplumsal üretimin ve ürünlerin dağıtımının işçi vekilleri sovyetleri tarafından denetlenmesine derhal geçmektir. Bu basbayağı Marx'ın

Komünist Parti Manifestosu’ndaki formülüne nihai anlamını vermek demektir. “Bu kitapta söylediğimiz her şey tek bir cümleyle özetlenebilir: Özel mülkiyetin kaldırılması.” Ve Marx için uzun vadeli tarihsel bir program olan şey, Rus Devrimi hareketi içinde “acil görevimiz” haline gelir.

9. ve 10. tez: Bu tezler siyasal örgütlenmeyle, Partinin programını derhal yenilemekle ilgilidir. Çok manidar olan tarafı, Partinin adını değiştirme önerisidir. Bu resmi isim “Sosyal Demokrat Parti”ydi. Bundan böyle onu “Komünist Parti” diye adlandırmak gerekir. Zira Rus Devriminden itibaren “acil” görev halini alan şey komünizmdir, ortaklaştırmadır, ortak iktidardır, yani üretim araçlarının özel mülkiyetinin binlerce yıllık hâkimiyetine son vermektir. Bunu takiben elbette gerçekten komünist olan bir Enternasyonal yaratmak, muzaffer devrimler çağını, komünizm çağını gerçekten yaratmak gerekir. Ve yine bu da acil bir görevdir.

Bu programın çoğunluk haline gelmesi kuşkusuz büyük bir tarihsel olguya işaret eder. Sözcüğün ikinci anlamında bir siyasetin ilk süreğen zaferidir bu. Nitekim burada, toplumun kendini “modern” gibi sunan çok eski, antik temelini, kapitalist ve burjuva toplumu, yani üretimin finansal tanzimini yapanların, değiş-tokuşa yön verenlerin, bunların mirasyedi ailelerinin ve işbirlikçi devletlerinin gizli diktatörlüğünü yıkmayı amaç edindiğini ilan eden bir iktidar kuran bir devrimin karşısında bulunmaktayız. Yeni bir modernitenin temelini atan bir devrim. Bu mutlak siyasal yeniliğin, sözcüğün ikinci anlamında bir siyasetin gerçek varlığının ortak adı “komünizm”di ve bence hâlâ öyle.

İşçi ve köylü halk kitlelerinden tutunda entelektüellere ve sanatçılara kadar dünyada her çeşit milyonlarca insan onu işte bu adla tanıdı ve bir önceki yüzyılın bunaltıcı başarısızlıklarından sonra aldığı rövanş ölçüsünde onu coşkuyla selamladı. Artık, diye ilan eder Lenin –insanlık tarihinde ilk kez– muzaffer devrimler çağının vakti geldi. Bunu “Ekim 17 Devrimi” denilen siyasal eser adına dillendirebilmişti, kaldı ki bu ad 1917 yılında patlak veren olaylara uygun düşmekle kalmaz sadece, 1917 ile 1929 arasındaki koca bir on yıla da yaraşır.

III

KÜLTÜR DEVRİMİ

1. NEDEN?

Neden –1965 ile 1976 yılları arasında komünist Çin’de hüküm süren ciddi karışıklıklar döneminin resmi adı olan– “Kültür Devrimi”nden bahsediliyor? En azından üç sebeple...

İlk sebep. Kültür Devrimi tüm dünyada, özellikle de Fransa’da, en azından 1967 ile 1976 yılları arasında, militan eylemin değişmez ve canlı referansı olmuştur. Bu devrim bizim siyasal tarihimizin ayrılmaz bir parçasıdır, Altmışlı ve Yetmişli yılların tek gerçek yaratımı olan Maocu akıma hayat vermiştir. “Bizim” diyebilirim, oradaydım ve bir anlamda, Rimbaud’dan alıntılırsak, “oradayım, hâlâ oradayım.” Her tür öznel ve pratik yörünge, Çin Devriminin yorulmak bilmez yaratıcılığında, kendi namzetliğini [nomination] bulmuştur. Bir kere, özneliği değiştirmeyi, başka türlü yaşamayı, başka türlü düşünmeyi Çinliler –sonra da biz– “devrimcileştirme” [révolutionnarisation] diye adlandırdı(k). “İnsanı en derinlerinde değiştirmek” diyorlardı. Siyasal pratikte, aynı anda hem “okçu” hem de “hedef” olmak gerektiğini, çünkü eski dünya vizyonunun da hep içimizde mevcut bulunduğunu öğretiyorlardı. Altmışlı yılların sonunda, fabrikalara, eski semtlere, köylere, her yere gidiyorduk. On binlerce öğrenci proleter haline gelmişti ya da işçi merkezlerinde yaşıyordu. Bunun için de Kültür Devrimi sözcükleri vardı: “Büyük deneyim teatileri”, “halka hizmet etmek” ve hep esas olan: “kitleyle rabita.” Fransız Komünist Partisi’nin hoyrat âtillığıyla ve şiddetli muhafazakârlığıyla savaşıyorduk. Yine Çin’de de Partinin bürokra-

tizmine hücum ediliyor, buna da “revizyonizme karşı savaş” deniyordu. Farklı yönelimlere sahip devrimciler arasındaki ayrılıklar, çatışmalar Çin usulü dile getiriliyordu: “Siyah şeritleri saklandıkları yerden çıkarmak”, “görünüşte solcu, aslında sağcı” olanlardan kurtulmak. Halk siyasetine dair bir durumun içine düşerken –fabrika grevleri ya da faşizan yurt müdürleriyle çatışma– biliyorduk ki “proletaryan solu keşfetmekte mükemmelleşmek, merkezi toparlamak, sağı izole edip ezmek” gerekiyordu. Mao’nun *Küçük Kırmızı Kitap*’ı⁸ rehberimizdi, ama budalaların dediği gibi, onu ilmi halleştirmek amacıyla değil kesinlikle, tam tersine, aydınlanmak ve daha önce bilmediğimiz envai çeşit tutarsız durumda yeni yollar keşfetmek için. Tüm bunlar üzerine, yanılısma psikolojisine ya da yoldan şaşmışların ahlakına referansla ortaya konan tepki etrafında toplandıklarını saklayanlardan olmadığımızdan, kaynaklarımızı nakletmek ve Çin devrimcilerini takdirle anmaktan başkası elimizden gelmiyor.

İkinci sebep. Kültür Devrimi parti-devlet biçimini doyuran bir siyasal deneyimin tip örneğidir (yine Maocu bir mefhum olan tip örnek [l’exemple type] genele yayılması gereken devrimci bir buluştur.) O dönem Sylain Lazarus’un verdiği anlamda “doygunluk” [saturation] kategorisini kullanıyorum. Kültür Devriminin, parti-devlete (bu vak’ada Çin Komünist Partisi’ne) hâlâ içsel olan son belirleyici siyasal sekans olduğunu ve başarısızlığa uğradığını

8. Mao Zedung, *Küçük Kırmızı Kitap*, çev. Can Başaçek, Sub Yayınları, 2018.

göstermeye çalışacağım. Bir kere, Mayıs 68 ve neticeleri bir nebze farklıdır. Polonya hareketi ya da Chiapas başka bir şeydir. Ama Altmışlı ve Yetmişli yılların doygunluğu olmasaydı, parti-devlet(ler)in hayaleti dışında düşünölebilecek hiçbir şey olmazdı hâlâ.

Üçüncü sebep. Kültür Devrimi ebedi mevzu –tarih ve siyaset– üzerine büyük bir derstir; siyasetten hareketle düşünölen tarih üzerine bir ders (tersi değil). Nitekim bu “devrimi” (sözcüğün kendisi doygunluğun merkezindedir) hâkim tarihyazımına göre mi, yoksa gerçek siyasal bir meseleye göre mi incelediğimize göre çarpıcı fikir uyuşmazlıklarına ulaşırız. Önemli olan, bu uyuşmazlığın doğasının ampirik ya da pozitivist kesinlik ya da kesinsizlik düzleminde olmadığını iyi görmektir. Olgular üzerinde uyuştüğümüz halde, kesinlikle zıt yargılara varabiliriz. Konuya girmemizi sağlayacak olan da tam olarak bu paradokstur.

2. ANLATILAR

Hâkim tarihyazımı versiyonu, Altmışlı yıllardan itibaren, çeşitli uzmanlar tarafından, özellikle de Sinologlar tarafından geliştirilmişti ve o zamandan beri de değışmedi. Bu versiyon 1976’dan beri, başta Deng Şiaoping ve elbette hepsi kapitalizmin restorasyonu taraftarı olan halefleri olmak üzere, Kültür Devriminden sağ çıkanlar ve rövanşistler tarafından yönetilen Çin devletinin –üstü örtük biçimde– resmi versiyonu haline gelmesiyle pekişmiş oldu.

Bu versiyon ne diyor? Devrim konusunda, parti-devletin zirvesinde iktidar için bir savaşımının söz konusu olduğunu. Mao'nun "Büyük İleri Atılım" parolasıyla somutlaşan ekonomik voluntarizminin köylere tekrar kıtlık getirecek raddede büyük bir başarısızlık olduğunu. Bu başarısızlığın akabinde, Mao'nun Parti yönetim komitesinde azınlıkta kaldığını ve önemli şahsiyetleri arasında (o sıra Devlet başkanı atanan) Liu Şao Çi, (Parti genel sekreteri) Deng Şiaoping ve (Pekin belediye başkanı) Peng Çen'in bulunduğu "pragmatik" bir grubun kendi yasalarını kabul ettirdiğini. Mao'nun, 1963'ten itibaren, karşı saldırıya geçmeye çalıştığını ama Partinin daimi komitesinde başarısız olduğunu. O zaman Mao'nun Parti-dışı güçlere müracaat ettiğini (bunlar gerek öğrencilerden oluşan kızıl muhafızlar gibi harici güçler, gerek Peng Teh-huai'nin bertaraf edilip, yerine Lin Piao'nun gelmesinde sonra Mao'nun kontrolünü yeniden ele geçirdiği ordu başta olmak üzere harici/dahili güçlerdir). Akabinde sırf Mao'nun iktidarı tekrar ele geçirmek istemesi yüzünden, suçlunun (1976'da) ölümüne kadar istikrara kavuşmayacak kaotik ve kanlı bir durum ortaya çıktığını.

Doğrusunu söylemek gerekirse, anlatının bu versiyonunda hiçbir şeyin yanlış olmadığı konusunda tamamen anlaşabiliriz. Ama öte yandan, hiçbir şey yalnızca epizotlara ve bu epizotların bugün hâlâ faal olan bir düşüncede yoğunlaşmasına dair siyasal kavrayışın ona vereceği hakiki anlamı da almaz.

İlk saptama. Hiç istikrar yok muydu? Şüphesiz yoktu. Ama bunun sebebi siyasal yeniliğin parti-devlet çerçevesinde serpilmesinin imkânsız olduğunun ortaya çıkmasıydı. Devrimci fikirlerin yerleşmesine ve sovyetik modelden tüm-den kopmuş, yepyeni bir siyasal durumun nihayet geniş ölçekte gün ışığı görebilmesine, ne (66 ve 68 yılları arasında) öğrenci ve işçi kitlelerinin en geniş yaratıcı özgürlüğü, ne (68 ve 71 yılları arasında) ordunun devlet eliyle ve ideolojik kontrolü ne de (72 ve 76 yılları arasında) antagonist eğilimlerin çarpıştığı bir siyasi büroda meselelerin koşullar uyarınca halledilmesi izin vermiştir.

İkinci saptama: Harici güçlere başvurulmuş muydu? Şüphesiz başvurulmuştu. Ama bu başvuru hem kısa hem de orta vadede ve belki hâlâ bugün Parti ile Devletin kısmen ayrışmasını amaçlıyordu ve sonucu da bu olmuştur. Söz konusu olan, en azından devasa bir hareketin ömrü süresince, bürokratik şekilciliği yıkmaktı. Bu esnada hizipler anarşisinin tetiklenmiş olması, gelmekte olan zamanlar için asli siyasal bir soruyu ifade eder: Eğer bir siyasetin birliği doğrudan devletin biçimsel birliği tarafından teminat altına alınamıyorsa, bu birliği kuran nedir?

Üçüncü saptama: İktidar için mücadele ediliyor muydu? Elbette ediliyordu. İktidarı “devrim” ile karşıtlaştırmak gayet gülünçtür, çünkü tam da “devrim” ile ancak antagonist siyasal güçlerin iktidar meselesinde birbirine eklemlenmesi anlaşılabilir. Dahası, Maocular devrim meselesinin nihayetinde iktidar meselesi olduğunu açık açık beyan eden Lenin’e atıfta bulunmuşlardır. Çok karmaşık

olan asıl problem daha ziyade Kültür Devriminin tam da Siyaset ile Devrim arasındaki eklemlenmeye dair devrimci anlayışa bir son verip vermediğidir. Bu gerçekten de Devrimin büyük sorusu, şiddetli ve başlıca tartışma konusu olmuştur.

Dördüncü saptama: “Büyük İleri Atılım” amansız bir fiyasko muydu? Evet, pek çok bakımdan  yleydi. Ama bu başarısızlık, Stalin’in ekonomik doktrininin eleştirel bir tetkikinin sonucudur. Köylerin “totalitarizm”le gelişmesine ilişkin sorunların tekdüze ele alınmasından ileri gelmez kesinlikle. Mao, Stalin’in ortak kullanım [collectivisation] anlayışını ve köylülere yönelik engin horg r s n  çok ciddi biçimde incelemiştir (yazdığı çok sayıda not bunun kanıtıdır). Aklındaki fikir, şehirlerde her pahasına birikimi sağlamak için şiddete ve icbara başvuran bir ortaklaştırma değildir kesinlikle. Bilakis, SSCB’de fel kete dönüşen vahşi proleterleşme ve kentleşmeden kaçınacak şekilde köyleri derhal sanayileştirmek ve onları görece ekonomik özerklikle donatmaktı. Aslında Mao, şehirler için köyleri şiddetle yok etmek yerine, şehirlerle köyler arasındaki çelişkiyi etkin biçimde çözecek olan kom n st bir fikri takip ediyordu. Eğer bir başarısızlık varsa, bu siyasal mahiyettedir ve Stalin’in uğradığı başarısızlıktan çok farklıdır.

Nihayetinde, şayet farklı siyasal aksiyomlara göre işlerse, gidişata dair aynı soyut tanımın kesinlikle aynı düşünceye yol açmayacağını teyit etmek gerekir.

3. TARİHLER

Tartışma, tarihler konusunda da kendini açıkça belli eder. Çin'in de benimsediği hâkim bakış açısı, Kültür Devriminin kızıl muhafızlardan Mao'nun ölümüne, yani 1966'dan 1976'ya on yıl sürdüğü şeklindedir. On yıllık karışıklık, ussal bir gelişme için kaybedilen on yıl. Mao'nun ölümünden hemen sonra kapitalizmi restore etmeye girişen Çin devleti Kültür Devrimini “kayıp on yıl” diye tabir eder.

Aslında Çin devletinin tarihi açısından muhakeme edilirse söz konusu tarihlendirme şu ölçütlerle savunulabilir: İç istikrar, üretim, idarelerin tepesinde belli bir birlik, ordunun kaynaşması vs. Ama tarihler meselesini siyasal açıdan, siyasal yaratım açısından incelersek, o zaman başlıca ölçüt şu olur: Kolektif düşüncenin siyasal türden yaratımlarının gerçekleştiği ne zaman söylenebilir? Uygulama ve parolalar Çin parti-devletinin geleneği ve işleyişi üzerinde ne zaman doğrulanabilir bir fazlalık yaratır? Evrensel değere sahip önermeler ne zaman ortaya çıkar? “Büyük Proletarya Kültür Devrimi” adını taşıyan ve kendi aramızda “BPKD” dediğimiz sürecin sınırları o zaman bambaşka çizilir.

Kendi hesabıma ben, bu şekilde tasavvur edildiğinde Kültür Devriminin Kasım 1965'ten Temmuz 1968'e uzanan bir sekans oluşturduğunu söylemeyi öneriyorum. Hatta tam anlamıyla devrimci uğrağı Mayıs 1966 ile Eylül 1967 arasına yerleştirecek radikal bir sınırlandırmayı da kabul edebilirim (siyasal teknikle ilgili bir tartışma bu). Ölçüt, siyasal bir kitlesel faaliyet, bunun parolaları, yeni örgütlenmeleri,

kendine has yerleridir. Bu anlamda “devrim” vardır, çünkü kızıl muhafızlar, devrimci işçi isyancılar, sayısız örgüt ve “harekât karargâhı”, kesinlikle öngörülemeyen durumlar, yeni siyasal önermeler, benzeri olmayan metinler vs. vardır.

4. HİPOTEZ

Bu muazzam depremin düşüncenin önüne serilmesi ve bugün düşüncede bir anlam yaratması için hangi yolu tutmalı? Bir hipotez formüle edeceğim ve onu, sözünü ettiğim sekansın (Kasım 1965 ile Temmuz 1968 arası Çin) olgusal ve metinsel çeşitli boyutları üzerinden deneye tâbi tutacağım.

Hipotez şu: Parti-devletin (1949’dan beri iktidarda olan Çin Komünist Partisi) özsel bir bölünme yaşadığı şartlar içindeyiz. Şu anlamda özsel, bu bölünme ülkenin gi-dişatıyla ilgili temel sorunlara dayanıyor: Ekonomi ve şehirlerle köylerin ilişkisi, ordunun muhtemel dönüşümü, Kore Savaşının bilançosu; entelektüeller, üniversiteliler, sanat, edebiyat ve nihayet Sovyetik ya da Stalinci modelin değeri. Ama yine ve bilhassa özsel olduğunun altını çizelim, çünkü Parti kadrolarında azınlıkta kalan akım aynı zamanda tarihsel ve halk nazarındaki meşruluğu en fazla olan kişi tarafından, yani Mao Zedung tarafından yönetiliyor ya da temsil ediliyor. Bu noktada Partinin tarihselliği (önce Japonlara, sonra da Çan Kay Şek’e karşı uzun süre devam eden halk savaşı) ile devlet iktidarının çatısı olarak Parti faaliyetinin mevcut halinin kesişmemesi gibi korkunç bir fenomen söz konusu. Dahası, Kültür Devrimi boyunca, özellikle ordu

içinde, komünist siyasal öznelliğin modeli olarak Yenan dönemine sürekli atıf yapılıyor.

Bu fenomenin neticelerine gelince: Konumların çarpışması, bürokratik biçimciliğin kuralları tarafından bir norma sokulamıyor bir türlü. Ama Otuzlu yıllarda Stalin'in kullandığı terörist arınma yöntemleri de bu çatışmaya bir norm sağlamayı başaramıyor. Oysa parti-devlet alanında biçimcilik ya da terör var. Mao ve grubu üçüncü bir yol bularak, kitlenin siyasal olarak seferber edilmesi yoluna başvuracaklar, böylece çoğunluktaki akımın temsilcilerini, özellikle de Parti ve Devlet üst komitesinin yöneticilerini kırmayı deneyecekler. Bu yola başvurmak, isyanın ve örgütlenmenin denetlenemez biçimlerini kabul etmeyi gerektiriyor. Nitekim Mao'nun grubu, epey tereddüt ettikten sonra bunu önce üniversitelerde, sonra da fabrikalarda kabul ettiriyor. Ama çelişkili biçimde, devrimin örgütsel yeniliklerini parti-devletin genel alanına da taşımaya çalışarak.

Tam bu noktada hipotezin canevinde bulunuyoruz: Kültür Devrimi bir çelişkinin tarihsel gelişimidir. Bir yandan, kitlesel devrimci eylemi proletarya diktatörlüğü devletin kıyılarında yeniden canlandırmak ya da dönemin teorik jargonunda devlet biçimsel olarak bir "proletarya" devleti olsa da, sınıf savaşımının –kitlesel isyan biçimi de dahil– sürdüğünü kabul etmek söz konusudur. Mao ve taraftarları, burjuvazinin sosyalizm altında bizzat Komünist Partide kendini yeniden tesis ettiğini ve örgütlediğini söylemeye kadar gidecektir. Öte yandan, gerçek anlamıyla iç savaş, yani düzenli ordunun bölünmesi bir tarafa bırakıldı-

ğında, Parti ile Devlet arasındaki ilişkinin genel biçimi, özellikle de baskıcı güçler söz konusu olduğunda, değişmeden kalmalıdır; en azından iş gerçekten Partiyi ortadan kaldırmaya gelmedikçe. Mao bunu “kadroların ezici çoğunluğunun iyi” olduğuna işaret ederek açıklar.

Bu çelişki hem yerel isyanlar yüzünden Partinin otoritesinde art arda taşkınlıklara sebep olacak, hem bu taşkınlıklardan dolayı şiddetli anarşi getirecek hem de büyük bir gaddarlığı yeniden düzene sokmanın kaçınılmaz doğası uyarınca sonunda ordunun belirleyici bir şekilde sahneye çıkmasına yol açacaktır.

Art arda gelen taşkınlıklar Kültür Devriminin kronolojisini (aşamalarını) tespit eder. Devrimci yönetici grubu önce isyanı öğretim birimleri çerçevesinde tutmayı deneyecektir. Bu girişim kırmızı muhafızların şehre yayıldığı Ağustos 1966’dan itibaren başarısızlığa uğramıştır. Ardından, isyanı okullu gençlik çerçevesinde tutmak söz konusu olacaktır. Ama 66’nın sonundan, özellikle de Ocak 67’den itibaren, işçiler hareketin ana gücü haline gelir. Sonra Parti ve Devlet idarelerinden uzak kalmaya çalışacaklardır, ama bu idareler 67’den itibaren “iktidarı ele geçirme” hareketleri dolayısıyla fırtınaya tutulacaktır. Nihayet, son çözüm olarak, orduyu ne pahasına olursa olsun, yedek kuvvet olarak muhafaza etmek isteyeceklerdir. Bu bile Ağustos 67’de Wuhan ve Kanton’da kaydedilen şiddet patlamaları yüzünden neredeyse imkânsız olacaktır. Bir de ordu güçlerinin bölünmesi gibi gerçek bir risk ufukta belirince, Eylül 67’den itibaren baskıcı bir tersine döndürme hareketinin yolu açılacaktır.

Meseleyi şöyle anlatalım: Bu sekansa tartışma götürmez devrimci havasını vermiş olan siyasal yaratımlar, bizzat devrimin aktörlerinin (gençlik ve onların oluşturduğu sayısız grup, asi işçiler vs.) kendi doğal yöneticileri olarak gördüğü kişiler (Mao ve onun azınlıktaki grubu) tarafından bunlara tayin edilen amaçlara kıyasla ancak taşkınlıklar olarak gelişebilmişlerdir. Dolayısıyla bu yaratımlar her zaman yerel ve münferit olmuştur, gerçekten stratejik ve yeniden üretilebilir önermeler haline gelememişlerdir. Çünkü, sözün kısası, bu yaratımların stratejik anlamı (ya da evrensel erimi) olumsuzdu. Zira bunların kuşandığı ve dünyanın bütün militan bilinçlerinde canlı biçimde öne sürdükleri şey, devrimci siyasal faaliyetin başlıca üretimi olarak parti-devletin sonunu getirmekten başka bir şey değildi. Daha genel bir ifadeyle, Kültür Devrimi gerek devrimci kitlenin eylemlerini, gerek örgütlenmeyle ilgili fenomenleri katı bir 'sınıfların temsili' mantığına havale etmenin artık mümkün olmadığını göstermiştir. İşte bu yüzden bu devrim hâlâ birincil önemde siyasal bir epizottur.

5. DENEY ALANLARI

Kronolojik düzende seçilmiş yedi gönderge üzerinden, yukarıda ortaya koyduğum bu hipotezin deneyini yapmak istiyorum.

1. Belki de büyük oranda Mao'nun elinden çıkan ve her halükârda en yenilikçi temel belge olan 1966 tarihli on altı maddelik genelge, parti-devletlerin bürokratik biçimci-

liğinde en büyük kopuşu temsil eder. İlerleyen sayfalarda, bu kitabın bütün 4. bölümünü ona hasredeceğim.

2. Kızıl muhafızlar ve Çin toplumu (Ağustos 66 ile en azından Ağustos 67'yi kapsayan dönem). Koşullar ne olursa olsun, az çok kendi kendilerine bırakılmış üniversiteli ve liseli gençliğin siyasal kapasitesinin sınırlarının şüphe götürmez keşfi.

3. “Devrimci işçi asiler” ve Şanghay Komünü (Ocak/Şubat 67), temel ve tamamlanmadan kalmış epizot, çünkü bu dönem Partinin merkezîyetçiliğine alternatif bir iktidar biçimi önerir.

4. Birkaç kez “iktidarın ele geçirilmesi” ve “büyük ittifak”, “üçlü birlik” ve “devrimci komiteler”, Ocak 67-Bahar 68 arası. Burada mesele hareketin gerçekten yeni örgütlenmeler mi yarattığı, yoksa sadece Partinin yeniden canlandırmasını mı hedeflediğini bilmektir.

5. Wuhan Olayı (Temmuz 1967). Bu tarihte hareketin doruğunda bulunuyoruz, ordu bölünme tehlikesiyle karşı karşıya, aşırı sol üstünlüğünü kullanıyor, ama nefesi yetmeyecek.

6. İşçilerin üniversiteye girişi (68 Temmuz sonu), ki bu aslında bağımsız öğrenci örgütlerinin varlığının son epizotu.

7. Mao'nun kişiliği etrafında yaratılan kült. Bu özellik Batıda o kadar çok alaylara konu olmuştur ki, sonunda bunun ne anlama geldiğini, özellikle Kültür Devriminde ne anlam taşıdığını sormak unutuldu, oysa söz konusu “kült”, Partinin muhafazakârları için değil, öğrenci ve işçi asiler için ve de bir süre boyunca, kargaşada, bizzat kitlelerin içindeki rakipleri için bayrak hizmeti görmüştür.

6. “ON ALTI MADDELIK KARARLAR”

Bu metin 8 Ağustos 1966’da merkez komitenin bir oturumunda benimsenmişti. Bir nevi dehayla, “Kültür Devrimi” diye adlandırılan girişimin temel çelişkisini sahneye koyar. Üstelik bu sahnelemenin işaretlerinden biri şudur ki, cereyan etmekte olan siyasal sekansın adını (“kültürel”) açıklamaz ya da neredeyse açıklamaz. Belki sadece bulmacamsı ve metafiziksel şu ilk cümleyle: “İnsanı en derinlerinde değiştirmeyi hedefler.” Bu bakımdan “kültürel”, özellikle radikal bir anlamda “ideolojik”in eşdeğeri.

7. KIZIL MUHAFAZLAR VE ÇİN TOPLUMU

1966 Baharından itibaren okullu gençlik örgütleri olan “kıızıl muhafızlar” fenomeni olağanüstü bir genişliğe ulaşacaktır. 66 yılının sonu boyunca devasa bir kitlenin arka arkaya Tiananmen Meydanında toplandığını ve burada, sessiz Mao’nun yüz binlerce genç oğlana ve kıza kendini gösterdiğini biliyoruz. Ama en önemlisi, devrimci örgütlerin ordu-dan alınmış kamyonları kullanarak önce şehirlerde, sonra “deneyim teatisi” adına bedava tren ulaşımından yararlanarak tüm ülkede yelken açmasıdır.

Şu kesin ki, tüm Çin’de hareketin genişlemesinin vurucu gücüyle karşı karşıyayız burada. Bu harekette kesinlikle şaşırtıcı bir özgürlük hüküm sürer, farklı eğilimler açık havada karşı karşıya gelir; dergiler, broşürler, flamalar,

sonu gelmez duvar afişleri her tür ifşayı ve siyasal beyanı çoğaltır da çoğaltır. Şedit karikatürler ortalığı kırıp geçirir (Ağustos 67’de, Çu En-lay’ın gece duvarlara asılan büyük afişlerle suçlanması “ultra-goşist” denen akımın düşüşünün nedenlerinden biri olacaktır). Gonglu, davullu, alevli bildirilerle gece yarısına kadar kortejler dolaşır etrafta.

Öte yandan, askerileşme eğilimi, şok gruplarının kontrolsüz eylemi çok erken belirir. Genel parola eski fikirlere ve eski âdetlere karşı devrimci mücadeledir (Çincede daha ziyade “medeniyetle ilgili” demek olan ve eski Marksist jargonda “üstyapıya ait” anlamına gelen “kültürel” sıfatına içeriğini veren de budur). Pek çok grubun bu parolaya dair yıkıcı ve şiddetli, hatta zalim bir yorumu vardır. Saç örgüsü yapan kadınlara, okumuş entelektüellere, kararsız profesörlere, şu ya da bu grupla aynı tumturaklı sözleri etmeyen tüm “kadrolara” karşı sürek avı başlatılması, kütüphanelerin ve müzelerin yağmalanması, mütereddit kitlelere karşı küçük devrimci liderlerin takındığı katlanılmaz kibirli tavır, bütün bunlar çok geçmeden sıradan insanlarda kızıl muhafızların aşırı kanadına karşı hakiki bir hoşnutsuzluk doğurur.

Temelde problem, Mao’nun merkez komiteye karşı ilk aleni isyan eylemi olan 16 Mayıs 1966 tarihli genelgede zaten ortaya konmuştur. Bu genelge “yıkmadan inşa edilmez” düsturunu savunmak gerektiğini net biçimde beyan eder. İktidarlarını temelden yıkmak için yapılan saldırılara karşı, “yapıcı” aklı öven muhafazakârları damgalar. Ama yıkım gerekliliğinin apaçıklığı ile inşanın ağır ve meşakkatli niteliği arasında dengeyi tutturmak kolay değildir.

Hakikat şu ki, yalnızca “yeninin eskiye karşı mücadelesi” parolasıyla silahlanmış çok sayıda kızıl muhafız, devrimlerin iyi bilinen (negatif) bir eğilimine teslim olur: Putkırııcılık, boş gerekçelerle insanlara işkence etmek, bir tür üstlenilmiş barbarlık. Bu aynı zamanda kendi kendisine bırakılan gençliğin de temayülüdür. Ve bu ölçüde de aslında bu gençlik bölünmüştür. Sözde “kızıl muhafızlar”ın ilk şiddet eylemlerinin, yalnızca Parti ya da Devlet kadrosundakilerin kızları ve oğullarının gerçek “kızılar” olduğu fikrini savunan, büyük ölçüde imtiyazlı gençlerden oluşmuş muhafazakâr öğrenci örgütlerinin işi olduğunu ne kadar belirtsek azdır.

Bundan çıkarılacak sonuç, her siyasal örgütlenmenin kuşaklar arası olması gerektiğı ve gençliğin siyasal olarak ayrılığını örgütlemenin kötü bir şey olduğudur.

Kuşkusuz, kızıl muhafızlar devrimci ruhun anti-entelektüel radikalizmini icat etmiş değildir kesinlikle. Fransız Devrimi sırasında Kimyager Lavosier’in ölüme mahkûm edildiğı an cumhuriyet savcısı Fouquier-Tinville’in ağzından şu çarpıcı sözler çıkmıştır: “Cumhuriyetin âlimlere ihtiyacı yok.” Çünkü gerçek bir devrimin ihtiyaç duyduğu her şeyi kendi başına yarattığı sanılır ve bu yaratıcı mutlakçılığa saygı duymak gerekir. Bu bakımdan Kültür Devrimi gerçek bir devrimdi. Bilim ve teknik konusunda temel parola şuydu: Önemli olan, “uzman” olmak değil, “kızıl” olmaktır. Ya da daha sonra resmi versiyon haline gelecek “ılımlı” versiyona göre, “kızıl ve uzman” olmak gerekir, ama önce “kızıl.”

Yine de bazı devrimci şok gruplarının barbarlığını ciddi biçimde vahimleştiren şey, gençliğin eylemleri ölçek alındığında, siyasal olumlama için, yeninin pozitif yaratımı için bütünsel siyasal alanın bulunmamasıdır. Eleştiri ve yıkım görevleri, devletin zirvesinde cereyan eden amansız mücadelelere takılı kaldığı ölçüde zayıflayan yaratım görevleri kadar aşikârdı.

8. ŞANGHAY KOMÜNÜ

66 yılının sonu ve 67 yılının başı Kültür Devriminin güçlü bir dönemini temsil eder: Fabrika işçilerinin kitlesel ve belirleyici bir şekilde sahneye çıkışı. Şanghay bu güçlü dönemde kılavuz rolü oynar.

Resmi olarak Çin devletinin “yönetici sınıfı” olan grubun sahneye çıkışındaki paradoksu iyi anlamak gerekir. Bu, deyim yerindeyse, sağ tarafından gerçekleştirilir. Nitekim Aralık 66’da, Maocu kızıl muhafızlar hareketine karşı yerel bürokratlar, partinin ve belediyenin muhafazakâr yönetimi partizan işçileri –özellikle sendikaları– kullanmıştır. Zaten bu biraz, 68 yılı ve devamında, Fransa’da, Fransız Komünist Partisi’nin, genç işçilere bağlı devrimci öğrencilere karşı Genel Emek Konfederasyonu’nun eski muhafız birliğini kullanmaya kalkmasına benzer. İstikrarsız bir durumdan istifade eden Parti ve Şanghay belediyesi kodamanları, salt ekonomik türden sektörel talepleri olan işçileri işe koşar ve bunları

fabrika ve idarelerdeki devrimci gençlerin her müdahalesine karşı ayaküstü harekete geçirir (tıpkı Mayıs 68’de FKP’nin kendi hizmetindeki müfrezelerle fabrikalara barikat kurması ve her yerde “goşistler”i avlamaya başlaması gibi). Kabalıkla güdülen bu sendikalı hareketler ciddi biçimde genişler, özellikle ulaşım ve enerji grevleri bir kaos atmosferi yaymayı hedefler ki, Partinin kodamanları kendilerini düzenin kurtarıcıları olarak sunabilsinler. Bütün bu sebeplerle, devrimci azınlık bürokratikleşmiş grevlere müdahalede bulunma, “ekonomizm” ve “maddi teşvik” talebine, komünist emekten ve özellikle de genel siyasal bilincin özel taleplere üstünlüğünden yana çetin bir kampanyayla karşı koyma mecburiyeti hissedecektir. Bilhassa Lin Piao tarafından savunulan büyük parola işte bu toprağa ekilecektir: “Egoizme karşı mücadele etmek ve revizyonizmi eleştirmek” (bilindiği üzere Maocular için “revizyonist”, SSCB, ona bağlı komünist partiler ve çok sayıda Çin partisi kadrosunun izlediği, bütün devrimci dinamikleri terk etme çizgisini belirtir).

Başlangıçta işçi Maocu grup bir hayli zayıftır. 66 yılının sonuna doğru 4000 işçiden bahsedilmektedir. Kuşkusuz, bu grup kızıl muhafızlara bağlanacak ve aktivist azınlığı teşkil edecektir. Öğrencilerle işçilerin ittifakı, dikkat çekici başka devrimci manzaraların yanı sıra, çalışmada hiyerarşilerin ve bilhassa el emeğiyle zihinsel emek arasındaki ayrımının kaldırılmasını savunan komünist parolaya böylece bağlanmış olan öğrencilerin azimli çalışmasıyla kapının yeniden açılmasına sebep olacaktır.

Yine de yıllar boyu devrimciler tarafında örnek olarak şerefendirilecek imalat makineleri üreten fabrika gibi bazı işyerleri hariç, gerçek anlamıyla fabrikalardaki eylem özgürlüğü pek büyük değildir. Benim kanaatime göre, doğrudan işçi eylemi fabrikalarda canlı bir direnişle karşılaştığı içindir ki (bürokrasi buralarda iyice kök salmıştır) Maocu eylemciler kentsel iktidar ölçeğinde yayılacaktır. Bunu yapmak için, uzun süre Mao ile ittifak yapmış kadroların bir bölümünden ve ordunun bir kısmından yardım alarak Belediyeyi ve Partinin yerel komitesini yerinden edeceklerdir. Daha sonra “iktidarın ele geçirilmesi” diye adlandırılacak ve “Şanghay Komünü” adıyla Kültür Devriminin bir dönüm noktasına damgasını vuracak şeyin kaynağı budur.

Söz konusu “iktidarın ele geçirilişi” hemen paradoksal yüzünü gösterir. Bir yandan, –tıpkı on altı maddelik genelge gibi– parti-devletin mutlak karşı-modelinden ilham alır: Paris Komününü oluşturan ve yarattığı etkisiz anarşi zaten Marx tarafından eleştirilmiş olan bağımsız örgütlerin koalisyonu. Öte yandansa, pek çok geleneksel organı krize girmiş olsa bile, Parti figürü ulusal düzeyde kabul gören tek figür olduğu için bu karşı-modelin mümkün hiçbir ulusal gelişimi yoktur. Devrimin gürültülü patırtılı tüm epizotları boyunca, Çu En-Lay devletin birliğinin ve idarelerinin asgari işleyişinin tek teminatı olmayı sürdürür. Bildiğimiz kadarıyla, onu devlet gemisini en yakından sürmeye –buna sağcılar en yakından idare etmek de dahildir– zorlayan bu görevde Mao tarafından asla yok sayılmamıştır (Yetmişli yılların başından itibaren Devrimin tumturaklı sözlerine

göre “Partinin, kapitalist yola girmiş olsalar da en yüksek sorumlularından ikincisi” olan Deng Şiaoping’i tekrar eyere oturtacak olan odur). Halbuki Çu En-Lay kızıl muhafızlara gayet açık belirtmişti ki, tüm ülkede “deneyim teatileri” yasaldı, ama ulusal çapta devrimci bir örgüt olamazdı.

Dolayısıyla yerel tabanda öğrenci ve işçi örgütlerinden hareketle sonu gelmez tartışmalardan sonra kurulan Şanghay Komünü olsa olsa kırılğan bir birliğe sahip olabilir. Yine burada da, jest (devrimciler tarafından “iktidarın ele geçirilmesi”) temel olsa da, bunun siyasal alanı fazla dardır. Sonuç olarak, işçilerin sahneye çıkışı hem devrimci kitle tabanının göz alıcı bir şekilde genişlemesini, hem bürokratikleşmiş iktidar biçimlerinin büyük ve bazen şiddetli bir şekilde sınıanışını hem de popüler siyasal inisiyatif ile devlet iktidarı arasında yeni bir eklemlenmenin kısa ömürlü taslağını temsil eder.

9. İKTİDARIN ÇEŞİTLİ YERLERDE ELE GEÇİRİLMESİ

1967’nin ilk ayları boyunca, devrimcilerin Mao-karşıtı belediye alaşağı ettiği Şanghay olayları ekolünde, tüm ülkede, “iktidarın ele geçirilişleri”nin arttığı görülecektir. Bu hareketin çarpıcı maddi bir veçhesi vardır. Esas itibarıyla öğrenci ve işçilerden oluşan küçük gruplar ve şok grupları halinde örgütlenen devrimciler, Partinin ve belediyelerin binaları da dahil her çeşit idari binayı kuşatıp, genelde şiddetin ve

yıkımın eksik olmadığı diyonizyak bir karmaşa içinde oralarda yeni bir “iktidar” tesis ederler. Çoğu kez söz konusu iktidarın eski sahipleri “kitlelere gösterilir”, ki bu sakın bir seremoni değildir. Bürokrat ya da böyle olduğu varsayılan biri eşek başlığıyla suçlarının yazılı olduğu bir pankart taşır, başını eğmek ve birkaç tekme yemek zorundadır ya da daha beteri olur. Dahası, bu şeytan çıkarma törenleri gayet bilindik devrimci uygulamalardır. Eskinin dokunulmazlarının, vaktiyle kurumlanmalarına sessizce katılan kişiler de bundan böyle kamuya açık biçimde aşağılanacağını toplanmış sıradan insanlara bildirmektir söz konusu olan. 1949’da kazandıkları zaferden sonra, Çinli komünistler, eski toprak sahiplerini, “yerel despotları ve kötü ağaları” moral olarak çökertmek için köylerin her yerinde bu tür seremoniler düzenleyerek, binyıllardır hiçe sayılan en ehemmiyetsiz Çinli köylüye dünyanın “temelden değiştiğini” ve artık ülkenin gerçek efendisi kabul edildiğini anlatmışlardır.

Ama Şubat ayından itibaren, yeni yerel iktidarlara ifade etmek için kullanılan “komün” sözcüğünün ortadan kalktığına, yerine “devrimci komite”nin geçtiğine dikkat edilmelidir. Kuşkusuz, bu değişim önemsiz değildir, zira “komite” hep Partinin taşra ya da belediye organlarının adı olmuştur. Böylece bütün taşrada geniş bir yeni “devrimci komiteler”i yerleştirme hareketi görülecektir, ama bu komitelerin eski ve ürkülen “parti komiteleri”ni katmerlediği mi, yoksa yalnızca onların yerini mi aldığı açıkça belirtilmez.

Aslında bu adlandırmanın muğlaklığı komiteyi siyasal ihtilafın saf olmayan ürünü olarak ifade eder. Yerel dev-

rimciler için söz konusu olan, eski yönetici kadroların neredeyse tümünden bertaraf edilmesinden sonra Partinin yerine farklı bir siyasal iktidar koymaktır. Her adıma karşı kendilerini savunan muhafazakârlar içinse mesele, uydurulmuş bir eleştiri sonrasında yerel kadroları düştükleri yerden kaldırmaktır. Bunlar Partinin kadrolarının büyük çoğunluğunun iyi olduğunu tekrar edip duran merkezi beyanlar tarafından bu yönde cesaretlendirildiler. Yaklaşık on kişiden oluşan çok dar “Kültür Devrimi İçin Merkezi Komite Grubu” içinde yoğunlaşmış Ulusal Maocu yönetim için söz konusu olan, bir yandan onların nezdinde yegâne parti olmaya devam eden, iktidarı icra eden genel kadroyu korurken, öte yandan devrimci örgütler için bir hedef belirlemek (“iktidarı ele geçirmek”) ve rakiplere sürekli korku salmaktır.

Yavaş yavaş ileri sürülen formüller birliğe ayrıcalık verecektir. “Üçlü birlik”ten söz edilecektir, bunun anlamına gelince; “üçte bir yeni gelen devrimcileri, üçte bir muhtemelen özeleştirisini yapmış eski kadroları ve üçte bir askerleri komitelerde birleştirmek.” Ayrıca “büyük ittifak”tan bahsedilecektir; bu da yerel olarak devrimci örgütlerin kendi aralarında birleşmesinin ve (bazen silahların kuşanıldığı) çatışmaları kesmelerinin istirham edildiği anlamına gelir. Aslında bu birlik, sağın şu ya da bu inisiyatif veya kanaat etrafında serbestçe örgütlenmesine karşı giderek artan bir baskı –buna tartışmaların muhtevası da dahildir– ve gitgide sertleşen bir sınırlama getirilmesini varsayar. Ama gidişatın iç savaşa doğru yoldan sapmasına izin vermekten ve o zaman baskı aygıtında olup biteceklere bel bağlamak-

tan başka ne yapılabilir? Bu tartışma, her bakımdan belirleyici olan 1967 yılının neredeyse tamamını alır.

10. WUHAN OLAYI

1967 Yazına tekabül eden epizot bilhassa ilginçtir, zira devrimci bir durumun, elbette gerileme anını haber veren zirve noktasında taşıdığı bütün çelişkileri sunar.

Temmuz 67'de, muhafazakâr askerlerin desteğiyle, bürokratların karşı-devrimi, en az 500.000 işçinin yaşadığı devasa sanayi şehri Wuhan'da hâkim olur. Yürürlükteki iktidarı elinde tutan bir subaydır, Chen Tsai-tao. Kuşkusuz, iki işçi örgütü hâlâ çarpışmaktadır ve bu çarpışmalar Mayıs ve Haziran aylarında onlarca ölüme mal olur. Ordu tarafından fiilen desteklenen ve yerel kadrolarla eski sendikacılara bağlı olan ilk örgütün adı "milyon yiğit"tir. "Çelik" adı verilen çok azınlıktaki ikinci örgüt Maocu çizgiyi cisimleştirir. Şehirdeki gerici tahakkümün tasalandırdığı merkezi yönetim bölgeye Halk Güvenliği Bakanını ve "Kültür Devrimi İçin Merkezi Komite Grubu"ndan o sıra çok tanınan Wang Li diye bir üyeyi gönderir. Ce Wang Li kızıl muhafızlar arasında çok popülerdir, zira tumturaklı "goşist" eğilimleriyle tanınmaktadır. Bölgeye gönderilenler genel olarak kadrolara ve özel olarak askerlere hitap eden bir direktife uygun olarak asi "çelik" grubunu desteklemeyi buyuran Çu En-Lay'dan bir emir taşımaktadırlar. "Hareket içindeki sol proletaryayı ayırt etmek ve desteklemekte ustalaşmak." Yeri

gelmişken belirtelim ki, Çu En-Lay hizipler arasında, rakip devrimci örgütler arasında hakemlik etmek gibi ağır bir görev yüklenmişti ve bunun için taşradan sabah akşam delege kabul etmektedir. Bu yüzden “büyük ittifak”ta, “devrimci komitelerin” birleşmesinde ve de gitgide karmaşıklaşan ve şiddetlenen somut durumlarda kimin “proleter sol”dan olduğunu ayırt etmekte ilerleme kaydedilmesinden geniş ölçüde sorumludur.

Merkezi iktidarın delegeleri, bölgeye vardıkları gün, şehirdeki bir statta asi örgütlerle büyük bir miting düzenlerler. Devrimci coşku doruklardadır.

Devrimin mevcut aşamasındaki tüm aktörlerin yerli yerinde olduğunu görebiliriz: Önce köylerde (kırsal yörelerden gelen milisler, 68 dönemecinden sonra kızıl muhafızlarla asilerin bastırılmasına iştirak edeceklerdir), sonra da işçiler arasında ve elbette idarede görmezden gelinemeyecek bir hareket kabiliyetine sahip olan muhafazakâr kadrolar; o sıra azınlıkla oldukları halde galip gelmek için kendi aktivizmlerine, cesaretlerine ve merkezi Maocu grubun desteğine güvenen öğrenci ve işçilerden oluşan asi örgütler; kimi destekleyeceğini seçmesi gereken ordu; kendi siyasetini durumlara uydurmayan çalışan merkezi iktidar. Tüm ayrıntıları bilmesek de, o zamandan beri, bizzat Mao’nun da aynı tarihte Wuhan’da hazır bulunduğunu öğrendik. Bu şehirdeki çarpışmanın temel önemi de buradan kaynaklanır.

Bazı şehirlerde bütün bu aktörleri birbirine düğümleyen durum çok şiddetlidir. Özellikle Kanton’da rakip örgütlerin silahlı şok grupları arasındaki çarpışmalar gündelik

hale gelmiştir. Ordu yerel olarak ellerini temizlemeye karar vermiştir. On altı maddelik genelgede, hareket esnasında baş gösteren problemlere müdahale etmemek gerektiğinin söylendiği bahanesiyle, yerel askeri amir yalnızca sokakta tepişmeden önce, onun önünde bir “devrimci dövüş tutanağı” imzalanmasını talep eder. Yalnızca takviyenin gelmesi yasaklanmıştır. Sonuç Kanton’da da aynı olur: Yaz boyunca her gün onlarca ölü.

Bu bağlamda Wuhan’da işler ters gider. 20 Temmuz günü ordu birlikleri tarafından desteklenen “milyon yiğit”in şok grupları stratejik noktaları işgal eder ve tüm şehirde asi avı başlatırlar. Merkezi iktidarın elçilerinin kaldığı otele saldırı düzenlenir. Bir grup asker Wang-Li’yi ve birkaç kızıl muhafızı ele geçirir ve onlara çok kaba muamele eder. Bugün orada bulunduğu doğrulanan Mao’yu yakalayarak ulusal çapta bir darbe yapmayı mı tasarlıyorlardı? Durumun ironisine bakın ki, her yerde revizyonistler gören “goşist” Wang Li de boynunda onu “revizyonist” diye damgalayan bir pankartla “kitlelere gösterilir”! Güvenlik Bakanı odasında tecrit edilir. Asi eğilimin merkez üssü olan üniversite ve çelik imalathaneleri zırhlı birliklerin desteklediği silahlı gruplar tarafından baskına uğrar. Yine de ortalıkta haberler dolaşmaya başladığında, ordunun diğer birlikleri muhafazakârların ve onların lideri Chen Tsai-tao’nun karşısında yer alır. “Çelik” örgütü karşı saldırıya geçer. Devrimci komite tutuklanmıştır. Birkaç asker Wang Li’yi bırakmaya gider, o da ekilmemiş, çalılık arazileri koşarcasına geçerek şehri terk edecektir.

Açıkça iç savaşın eşiğine gelinmiştir. Gidişatı değiştirmek için merkezi iktidarın soğukkanlılığı ve tüm taşrada çok sayıda ordu birliğinin sert beyanları gerekecektir.

Bu tür bir epizottan gelecek için nasıl bir sonuç çıkarılabilir? İlk olarak, yüzü gözü şişmiş Wang Li Pekin’de kahraman gibi karşılanır. Mao’nun karısı ve büyük asi yönetici Jiang Qing onu sıcak biçimde kucaklar. 25 Temmuz günü bir milyon kişi, Lin Piao’nun huzurunda onu alkışlar. Yelkenlerin şişirdiğini düşünen ultragoşist hareket ordu içinde büyük bir temizlik yapılmasını talep eder. Çu En-lay’ı sağcı diye ifşa eden afişler de tam o tarihte, Ağustos ayında ortaya çıkar.

Ama bütün bunlar bir anın görünüşünden başka bir şey değildir. Kuşkusuz, Wuhan’da asi grupların desteklenmesi dayatılır ve Chen Tsai-tao yerinden edilir. Bu sefer, yalnız iki ay sonra, yönetici gruptan kaba bir surette elenen Wang Li olur, orduda ciddi bir temizlik olmaz. Çu En-lay’ın önemi her şeye rağmen artacaktır ve düzenin yeniden tesis edilmesi kızıl muhafızlara ve bazı asi örgütlere karşı işleme-ye başlar.

Halk ordusunun Çin parti-devletinin dayanağı olarak asli rolü bu kez açıkça ispat olur. Devrimde orduya istikrar sağlama rolü verilmiştir, ondan asi solu desteklemesi istenmiştir, ama ordunun bölünmesi ve böylece büyük çapta iç savaş perspektifi açması ne öngörülmüş ne de buna müsamaha gösterilmiştir. Bu noktaya kadar gitmek arzusunda olanların hepsi yavaş yavaş safdışı bırakılır. Ve onlarla anlaşma yapmış olduğu için kuşku okları bizzat Jiang Qing’e

yönelecektir, hem de öyle görünüyor ki, Mao tarafından da! Halka açık bir mektubunda, ona şunu hatırlatacaktır: Siyasette “önemli olan içeriktir”, kişilikler değil, zira kişiliğin kınanması asilerin eylem alanının neredeyse tamamını kaplamaktadır.

Kültür Devriminin tam bu aşamasında Mao, birliğin asiler ve özellikle de işçiler safında üstün gelmesini arzular. Hizipçilik ruhunun ve kızıl muhafızların küstahlığının yaratacağı tahripten ürkmeye başlamıştır. Eylül 1967’de, taşıraya yapılan bir geziden sonra, “esasa dair hiçbir şey işçi sınıfını bölmez” direktifini verir, bu da okumayı bilenler için, ilk olarak asi ve muhafazakâr örgütler arasında şiddetli anlaşmazlıklar olduğu ve ikinci olarak bu anlaşmazlıklara son verilmesi, örgütlerin silah bırakması ve baskı aygıtının hem yasal şiddet tekeline hem de siyasal istikrarına kavuşması gerektiği anlamına gelir. Temmuz ayından itibaren, Mao alışıldık mücadele ve isyan ruhunu ispatlayarak (yine bu dönemde görünür bir hazla der ki “bütün ülkeler hırgür içinde” ve “mücadele, şiddetli mücadele bile, iyidir; bir kez çelişkiler gün yüzüne çıktı mı, onları çözmek daha kolaydır”) hizipler savaşından endişe eder ve şu beyanda bulunur: “Devrimci komiteler kurulduğunda, küçük burjuva devrimciler doğru biçimde idare edilmelidir”, “aslında sağcılıktan gelen” goşizmi damgalar, ve her şeyden önce, Ocak ayından ve Şanghay’da iktidarın ele geçirilmesinden beri, “aydınlar ve genç öğrenciler arasında hızla gelişen burjuva ve küçük burjuva ideolojisinin durumu tahrip etmesi”nden dolayı sabrı tükenmiştir.

68 yılından itibaren, muhafazakârlar, 67 Yazının sonunda hareketin inişe geçmesinden sonra rövanş saatinin çaldığını düşünürler. Ama Mao ve grubu hep tetiktedir. “Şubat karşı-akımına” karşı bir damgalama kampanyası başlatıp devrimci gruplara ve yeni iktidar organlarının inşasına verdikleri desteği yenilerler.

Bununla birlikte, üniversitelerin rakip küçük grupların boyunduruğu altında tutulması, düzene dönüşe yönelik genel mantık ve devrimin bilançosunu yapma görevi üstlenmiş bir parti kongresi perspektifi dahilinde, artık kabul edilebilir değildir (aslında bu kongre 69 yılının başında toplanarak, Lin Piao ile askerlerin iktidarını tasdik edecektir). Pekin Üniversitesi’nin binalarında yoğunlaşmış son kızıl muhafızları toptan ezmekten kaçınarak bir emsal oluşturmak gerekmektedir. Benimsenen çözüm kesinlikle sıradışıdır. Örgütlü binlerce işçiye, silahsız şekilde üniversiteleri kuşatmaları, hizipleri silahsızlandırmaları ve doğrudan kendi otoritelerini sağlamaları çağrısında bulunulur. Yönetici grubun daha sonra diyeceği gibi: “İşçi sınıfı her şeyi idare etmelidir” ve “İşçiler uzun süre, hatta hep üniversitelerde kalacaklardır.” Bu epizot tüm dönemin en şaşırtıcı epizotlarından biridir, çünkü sadece ya da esas olarak tanınmış yöneticilerin kurumsal otoritesini kabul etmekle kalınmayacağını, gençlerin anarşik ve şiddetli gücünün üstünde bir “kitle” otoritesi tanımanın zorunlu olduğunu görünür kılar. Bazı öğrencilerin işçilere ateş açması, ölenler olması ve aka-

binde Mao ile Maocu grubun tüm yöneticilerinin en tanınmış öğrenci liderlerini, özellikle de Pekin Üniversitesi'ndeki kızıl muhafızların saygın lideri, ulusal olarak tanınan Kuai Ta-fu diye birini toplantıya çağırması ölçüsünde bu uğrak daha da şaşırtıcı ve dramatiktir. Dediğim dedik devrimci gençlerle eski muhafız arasındaki bu kafa kafaya mülakatın yeniden yapılmış bir transkripsiyonu mevcuttur. Orada Mao'nun gençler arasındaki hizipleşmenin kendisinde yarattığı büyük hayalkırıklığını ifade ettiğini, aynı zamanda onlar için duyduğu siyasal dostluğun kalıntısını ve bir çare bulma iradesi görürüz. Görüldüğü üzere, Mao işçileri getirterek, tüm durumun “askeri kontrol”e dönüşmesinden kaçınmak istemiştir. Başlangıçta kendi müttefiki olmuş, coşku duymuş ve siyaseten yenilik göstermiş kişileri korumak istemiştir. Ama Mao da bir parti-devleti adamıdır. Yıkımını değil, şiddetli de olsa parti-devletin kendini yenilemesini ister. Nihayetinde şunu gayet iyi bilir ki, isyancı “goşist” gençlerin son karesine boyun eğdirerek, Kültür Devriminin tanınmış yöneticilerinin (1968'deki) çizgisiyle –Partinin yeniden inşası çizgisiyle– örtüşmeyen şeye bırakılan son payı da ortadan kaldıracaktır. Bunu bildiği halde kadere boyun eğer. Zira devletin varlığına ilişkin onun –ve kimsenin– alternatif hipotezi yoktur ve halkın çok büyük çoğunluğu, heyecan verici ama yorucu iki yılın ardından, devletin var olmasını ve varlığını gerektiğinde sert biçimde göstermesini istemektedir.

Bilindiği üzere, Kültür Devrimi boyunca Mao kültü tam anlamıyla olağanüstü biçimlere bürünmüştür. İş sadece dev heykellerle, küçük kırmızı kitapla, Başkanı her vesilede sürekli zikretmekle, “büyük serdümen” marşıyla kalmaz, sanki Mao’nun yazdıkları ve söyledikleri domateslerin büyümesi ya da senfonik konserlerde piyano kullanılıp kullanılmayacağı konuları da dahil her durumda kâfi geliyormuşçasına benzersiz bir referans birliği vardır. İşin bu tarafını en ileri götürenlerin, en şedit, bürokratik düzenle en büyük kopuş içindeki asi gruplar olduğunu görmek çarpıcıdır. “Mao Zedung düşüncesinin mutlak otoritesi” formülünü yayanlar ve bu düşünce anlaşılmadığında bile ona boyun eğmek gerektiğini beyan edenler onlardır. İtiraf etmek gerekir ki, bunlar basitçe söylersek gerici [obscurantistes] ifadelerdir.

Bağlılığı olan tüm hizipler ve örgütler Mao düşüncesinde hak iddia ettiklerinden, tamamen zıt yönelimleri ifade etmeye yatkın bu ifadenin en sonunda, tefsiri sürekli değişen çok fazla alıntının yarattığı anlam hariç, tüm anlamını kaybettiğini eklemek gerek.

Yine de yeri gelmişken birkaç not düşmek istiyorum. Bir yandan, bu tür adanmalar, tıpkı tefsirlerin çatışması gibi, yerleşik dinlerde çokça görülür; bizde de böyledir, oysa burada bir patoloji görmeyiz, tam tersine, normal karşılarız –büyük tektanrıci dinlerse burada kutsal inek olmaya devam eder. Fakat Mao söz konusu tektanrıci dinlere mensup kilise insanların ya da kurgusal şahsiyetlerin ya-

kın tarihte ülkelerimize yaptıkları hizmetlerden kesinlikle sonsuzca daha fazla gerçek hizmette bulunmuştur halkına; halkını hem Japon istilasından, hem “Batılı” güçlerin gizli-den gizliye ilerleyen sömürgeciliğinden hem de köylerdeki feodalizmden ve pre-kapitalist yağmadan kurtarmıştır. Öte yandan, kutsallaştırma, biyografik detayların kutsallaştırılması da dahil olmak üzere, “kültürel” pratiğimizin tekrarlayan bir verisidir. Falanca büyük şairin çamaşırhane notlarına önem atfederiz. Eğer siyaset, benim inandığım gibi, –ve tıpkı şiirin de olabileceği gibi– bir hakikat usulü ise o zaman siyasal yaratıcıları kutsallaştırmak sanatsal yaratıcıları kutsallaştırmaktan ne daha çok ne de daha az budalacadır. Artı ve eksileri düşünüldüğünde belki daha az budalacadır, zira siyasal yaratım muhtemelen daha ender görülür, kuşkusuz daha risklidir ve herkese daha doğrudan hitap eder ve bil-hassa, –49 yılının öncesinin Çin köylüleri ve işçileri misali– iktidarın genelde yokmuş gibi davrandığı kişilere seslenir.

Bütün bunlar komünist devletlerin ve partilerin değişmez verisi ve Kültür Devriminin kriz verisi [paroxys-tique] olan, bu özel siyasal kült fenomenini aydınlatmaktan bizi kesinlikle muaf kılmaz.

Genel perspektiften, “kişilik kültü” şu teze bağlıdır: İşçi sınıfını temsil eden Parti, siyasetin hegemonik kaynağıdır, doğru çizginin zorunlu malikidir. Otuzlu yıllardan itibaren söylendiği gibi, “Parti daima haklıdır.” Sorun şu ki, ne böyle bir temsili ne de ussallık açısından böyle abartılı bir kesinliği garanti eden bir şey vardır. Bu yüzden böyle bir garantinin muadili, tam da salt kendi tekilliğiyle meşruluk

kazanan bir tekillik, bir temsil temsili olmalıdır. Sonuçta, bir kişi, tekil bir gövde, dehanın estetik bakımdan klasik biçimiyle üst teminat görevi görür. Üstelik sanat alanında deha teorisiyle eğitilmiş olan bizlerin, deha siyaset alanında ortaya çıktı mı hemen şiddetli bir hoşnutsuzluk göstermemiz tuhaftır. Yirmili yıllar ile Altmışlı yıllar arasında, komünist partiler için kişisel deha sadece partinin şüpheli temsil kapasitesinin cisimleşmesi, sabit noktasıdır. Zira uzaktaki münzevi bir insanın entelektüel doğruluğuna ve gücüne inanmak, küçük yerel liderlerini gayet iyi tanıdığımız bir aygıtın hakikatine ve saflığına inanmaktan daha kolaydır.

Çin’de mesele daha da karmaşıktır. Zira Mao, Kültür Devrimi boyunca Partinin temsil kapasitesini cisimleştirmekten ziyade, bizzat Partinin içinde, tehditkâr “revizyonizm”i ayırt eden ve onunla mücadele eden şeye vücut verir. O, burjuvazinin Komünist Parti içinde siyasal olarak etkin olduğunu söyleyen ya da kendi adına söylenilmesine izin verendir. Yine o, asileri cesaretlendiren, “isyan-da haklıyız” parolasını yayan, tam da Partinin başkanı olarak göklere çıkarılırken anlaşmazlıkları teşvik edendir. Bu sıfatla o, devrimci kitle için zaman zaman gerçek Partinin teminatından ziyade henüz gelmekte olan proleter bir partinin tek başına vücut bulmasıdır. Adeta tekilliğin temsilden aldığı rövanştır.

Kısacası, Mao’nun devrimci siyasal alanda özünde çelişkili bir isim olduğunu savunmak gerekir. Bir yandan parti-devletin en üst ismidir bu, onun tartışma götürmez başkanıdır, askeri önder ve rejimin kurucusu olarak Komünist

Partinin tarihsel meşruiyetini elde tutan kişidir. Öte yandan, “Mao” Partinin devlet bürokrasisine indirgenemeyen tarafının adıdır. Gençliğe ve işçilere seslenen isyan çağrıları dolayısıyla elbette böyle bir isimdir o. Ama bizzat Partinin meşruluğu bakımından da öyledir. Nitekim Mao, çoğu kez geçici olarak azınlıkta kalan, hatta karşıt yönde olan kararlar dolayısıyla 1920 ile Kırklı yılların zaferi arasında Çin komünistlerinin kesinlikle benzersiz olan siyasal deneyiminin devamlılığını sağlamıştır (sovyet konseylerine duyulan güvensizlik, ayaklanma modelinin reddi, “şehirlerin köylerle çevrelenmesi”, “kitleyle bağlantı”nın mutlak önceliği vs.) Her bakımdan, Mao bir paradoksun adıdır: İktidara karşı isyankâr, “gelişim”in süregelen zorunluluklarının sınavı karşısında diyalektikçi, kendini aşmak peşindeki parti-devletin sembolü, otoritelere itaatsizliği öven askeri önder... Bunlar ona dair “kült”e bir hezeyan havası vermiştir, zira o, Stalinci tipte devlet tulumbasına verilen onay ile devrimci gençliğin, mevcut halden hoşnut olmayan ve gerçek komünizme doğru canlı bir yürüyüş tutturmak isteyen ihtiyar asi için duyduğu coşkuyu şahsında topluyordu. Mao “sosyalizmin inşası”nın adıydı, ama aynı zamanda onun yıkımının da...

Kısacası Kültür Devrimi, bizzat girdiği çıkmazda, parti-devlet kadrosunun siyaseti ona hapsoldüğünde, bu siyaseti gerçekten ve bütünsel olarak özgürleştirmenin olanaksızlığını tasdik eder. Yeri doldurulamaz bir doygunluk tecrübesidir, çünkü onda bulunan, yeni bir siyaset yolu aramak, devrime yeniden atılım vermek, sosyalizmin biçimsel koşullarında işçi mücadelesinin yeni biçimlerini bulmak

yönündeki şiddetli irade, işte bunların hepsi, devlet düzeni ve iç savaşın reddedilmesi gerekçesiyle, parti-devletin genel kadrosunun mecburi devamlılığında gelip karaya oturur.

Bugün biliyoruz ki, her özgürleşme siyaseti parti modelinin işini bitirmek, kendini “partisiz” siyaset olarak olumlamak zorundadır, ama bu sırada anarşist figüre de düşmemelidir, zira bu figür olsa olsa hep komünist partilerin beyhude eleştirisi, ikizi ya da gölgesi olmuştur, tıpkı kara bayrağın kırmızı bayrağın sadece bir ikizi ya da gölgesi olması gibi.

Bununla birlikte, Kültür Devrimine borcumuz çok büyüktür. Zira bizim Maoculuğumuz; parti motifinin bu cesur ve müthiş doygunluğuyla bağı bulunan, bugün açıkça, sınıflar, sınıf savaşımı ve sınıfların partide temsil edilmesi motifine dogmatik biçimde bağlı olmayı sürdüren son devrim olarak görünen şeyin çağdaşı olan Maoculuğumuz, temel bir geçişin deneyimi ve adı olacaktır. Bu geçiş olmazsa ya da kimse ona sadakat göstermezse, gerçekleşecek olan, artık biliyoruz ki, muzaffer, yırtıcı, vahşice eşitliksizci bir kapitalizmin küreselleşmesi ve aslında “modernite”nin renklerine bürünmüş topyekûn bir siyasal arkaizmin dünyayı kaplamasından başka bir şey değildir.

IV

BİR DİĞER SİYASAL ESER:
ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ'NİN
“ON ALTI MADDELİK GENELGE”Sİ
(AĞUSTOS 1966)

1. ÖN MÜLAHAZALAR:

1966 YILINDA ÇİN

1966 Yazının başlarında, Çin'de milyonlarca insanın, özellikle de gençlerin seferber olduğu, için için kaynayan bir durum söz konusudur. Bu kitlesel atılım, bir önceki bölümde gördüğümüz üzere, Partide, dolayısıyla devlette derin bir bölünmeyle eklemlenir; öyle ki, en yüksek otoriteler devasa mitinglerde karikatürleştirilir, hakarete uğrar, hatta hırpanılır. Neredeyse her gün genç devrimcilerin yazdığı binlerce yeni gazete yayınlanır. Hareket özgürlüğü kamu binalarını kuşatma ve idarelerin gizli arşivlerini okuma hakkına kadar uzanır. Hareketin kendisi de, biri muhafazakâr, diğeri sol olmak üzere iki temel eğilime bölünmüştür şiddetli biçimde, ama bunun yanı sıra, arada konumlanan ya da yerel pek çok tutum vardır. “Kim kimdir?” gibi basit bir soruya cevap vermek, “Wuhan Üniversitesi Uygulamalı Biyoloji Anabilim Dalı Kızıl Devrim Tugayı” türünde grupların tutumunu bilmeyi gerektirir. Evet, böyle bir durum sağlam bir malumat, soğukkanlılık ve pek alışıldık olmayan bir karar kabiliyeti icap ettirir. “Çin Komünist Partisi VIII. Kongresinden çıkan merkez komitenin genel kurul toplantısı”na katılanlardan da işte bu talep edilecektir. Bu toplantıda yapılan görüşmelerin sonunda “Çin Komünist Partisi Merkez Komitesinin Büyük Proleter Kültür Devrimi Hakkında Kararı” başlıklı bir metin çıkar ortaya. Mao'nun şahsen bu belgenin kaleme alınmasına katıldığı büyük ölçüde bilinmektedir.

2. “MERKEZ KOMİTE”NİN TOPLANMASI

Ağustos 1966’daki toplantı en hafif ifadeyle istisnai olan bir duruma cevaben gerçekleşir. Bundan ötürü toplantının kendisi de terkibine kadar istisnaidir. Uzun bir bildirgede belirtildiği üzere, 1966 yılının 1-12 Ağustos tarihleri arasında ve “yoldaş Mao Zedung başkanlığında” cereyan ettiğine kuşku yoktur. Yine kuşku yok ki, normal olarak, “Merkez Komitenin üyeleri ve yedek üyeleri bu toplantıda hazır bulunmuşlardır.” Peki ama statüleri toplantıda hazır bulunmalarına kesinlikle izin vermeyen başka kimler vardır? Bu hususta bildirge bir parça bulanıktır. Söz konusu komitenin bu ana toplantısında hazır bulunan, Merkez Komite üyesi olmayan katılımcıların karmakarışık listesini okuyalım:

Merkez Komitenin bölge bürolarından ve taşra, belediyeler ve otonom bölgeler için Parti komitelerinden yoldaşlar, Kültür Devrimiyle görevli Merkez Komite üyeleri, Partinin ve Hükümetin Merkez Komitesine bağlı ilgili departmanlardan yoldaşlar ve de başkentteki yüksek öğrenim kurumlarından devrimci öğrenciler ve öğretmenlerin temsilcileri de toplantıda hazır bulunmuşlardır.

Bu “bürodan yoldaşlar”, “ilgili yoldaşlar” ve “temsilciler” ifadeleri açıkça, Merkez Komitenin terkiбинin, tarihsel-siyasal bir fırtınanın ortasında toplanan bu oturum için ciddi biçimde değiştirildiği anlamına gelir. Bizim için yavaş yavaş işin püf noktası olarak belirecek şeyin bir işareti yatıyor burada: Maocu Parti anlayışına göre, Parti her an halk

hareketleriyle temas halinde kalmalı ve bu hareketlere katılanlardan, onlardan öğrenebileceklerinden fazlasını olmasa da öğrenebileceğini kadarını öğrenmeliydi. Demek ki Parti terkininde belli bir esneklikle davranmıştı. Belgede tekrarlanan bir temayı soyut biçimde sentezleyen bildirge şunu beyan eder:

Büyük Kültür Devriminin başarısının anahtarı kitlelere güvenmekte, onlara dayanmakta, onların topyekûn seferber edilmesinde, onlardaki inisiyatif ruhuna saygı duymakta yatmaktadır. Netice itibarıyla, kitlelerden gelmek ve kitlelere dönmekten ibaret olan bu çizgiye bağlı kalmak gerekir. Kitlelere hocalık etmeden önce onların öğrencisi olmak gerekir. Devrim yapmaya cesaret etmek, devrim yapmayı iyi bilmek gerekir. Düzensizlikten korkmamak gerekir [...] Kitlelerin elini kolunu bağlamaya yönelik kısıtlamaları onlara dayatan şeye karşı çıkmak gerekir. Büyük beylerin oynadığı, kitleleri gözü kapalı komuta etmek için onların üstünde tutulan şeye karşı çıkmak gerekir.

O halde Genelge denen –sonunda “On Altı Maddelik Genelge” diye bilinen– bu temel metnin şimdi açıklayacağım kesin bir anlamda siyasal eser özelliği taşıdığı öne sürülebilir. Parti-devletten çıkan idari bir belge değildir bu. Başka sebeplerin yanı sıra, hareketin aktivistlerinin ona katılmış olması ve nihayetinde kendi düzenli varoluşundan hareketle değil de, hareketin kendisini bölen tüm hususlarda kendini bağlayarak pozisyon almış olması sebebiyle durumun içine gömülmüş özel bir toplantıda yazılmış ve tartışılmıştır.

3. “ON ALTI MADDELIK GENELGE”,

1: MAOCU KAZANIM

Genelge on altı madde boyunca önceden belirlenmiş bir plan takip etmek yerine, uzaktan uzağa, tanınabilir bazı motiflere dönmektedir. Tıpkı temalar üzerine bina edilmiş müzikal bir besteye benzer; bu temalar aslında minörde, üzerinde muhtemelen hızlıca anlaşılmaya varılmış sorunlardan, majörde ise tartışmanın zorlu ve uzun geçtiği tahmin edilebilecek sorunlardan oluşur.

Çin Devriminin ve Çin Komünist Partisi’nin tarihinde defalarca ileri sürülmüş tamamen klasik önermeler ilk kategoriye, yani büyük ölçüde paylaşılan tezler kategorisine girer. Beş tanesine göz atacağım.

Tema 1. İdeolojik tipte müdahalelerin, komünizmin fikir ve ilkelerinin yayılmasının, Mao tarafından oldum olası vurgulanan olağanüstü önemi. Böylece Genelgenin 1. maddesi: “Bir rejimi devirmek için, en başta ve zorunlu olarak kamuoyunu hazırlamak ve ideolojik alanda çalışmak gerekir.” Komünist ideanın içine düştüğü güçsüzlük halinde, bugün bu hatırlatma gerçekten aslidir. Temsiller düzleminde kapitalizm ile komünizm arasındaki genel antinomiye yeniden tesis etmek entelektüel sıfatına layık olanlar için hakiki bir görevdir, daha doğrusu, görevleri arasında en önemli olanıdır. Genelge, 10. maddede, yerleşik düzenle ittifak etmiş entelektüellerin tüm alanlardaki otuz yıllık tahakkümünden sonra, kendi görevimiz kılmamız gereken bir görev tespit eder. “Burjuva entelektüellerin öğretim

kurumlarımızda hâkim olması fenomenine bu büyük Kültür Devrimi sürecinde tamamen son verilmelidir.”

Tema 2. Yine Mao tarafından özenle tefrik edilen, siyasal eylemin farklı figürleri. Nitekim her siyasal eserde bir antagonizma, yıkım payı vardır ama bu pay asla yalnız kalmamalıdır. Bir de olumsuzlamadan ya da silip atmadan ayrılan eleştiri vardır,        eleştiri, tartışmayı ve kendine has süresini kabul eder ve        ilgili kitleden daha geniş bir rıza bekleyen gerçek d n ş  mlere, reformlara varmak zorundadır. Genelgenin 1. maddesinden şu pasaja bakın:

Bugün amacımız yönetim koltuklarını işgal eden ama kapitalist yola girmiş olanlarla savaşmak ve onları ezmek; burjuvazinin ve sömürgeci diğer tüm sınıfların gerici akademik “otoriteleri”ni eleştirmek ve  ğretim sistemini, edebiyatı, sanatı ve üstyapının tüm diğer branşlarını reformdan geçirmektir.

Kültür Devriminin sonuna doğru, burada devrimci bir amaç olarak sunulan şey, bir nevi genel d st r haline gelecektir: Militan yaşam, mücadele/eleştiri/reform kompleksi olarak tanımlanacaktır. Bu da, arı ve eklemlenmemiş olumsuzlama olan “direniş” fikrinin hâkim olduğu durumumuza ilgilendirebilir.

Tema 3. Hep Mao’nun vizyonu olmuş, siyasal zaman-sallığa dair son derece geniş vizyon bu hususta isteyerek Çin geleneğinden alınmıştır. İsyancıların gösterdiği sabırsızlığa karşı, On Altı Maddelik Genelge, onları desteklediği halde

şunu hatırlatır: Tarihsel diyalektik karmaşıktır ve bir siyaset konusunda verilen hüküm ancak çok uzun vadede doğrulanır. Örneğin 9. maddede şöyle der:

Binlerce yıldır bütün sömürgeci sınıflar tarafından intikal ettirilen eski düşünce, kültür, âdet ve alışkanlıklara karşı proletarya tarafından yürütülen mücadele kaçınılmaz olarak çok uzun bir dönemi kapsayacaktır.

Bu düstur, bugün, kapitalizmin yakında çökeceğine, hatta çoktan öldüğüne kâni olanları yargılamamıza olanak verecektir; bunlar insanlığın gerçek evrimine tamamen yabancıdır. Komünizmde ve dolayısıyla yürürlükteki anti-kapitalist siyasette söz konusu olanın, sadece kapitalizmin hususiyetlerinden değil, aynı zamanda fiilen binlerce yıldır kolektif yaşama hâkim olan bütün anlayışlardan çıkış olduğunu görmezler.

Tema 4. 3. maddeye bağlı olan, hem bilinçli hem de etkili bir komünist öznellik oluşumunun tam da, sabırsızlığa ve de yılgınlığa ağır basarak, kitle hareketlerine çekincesizce dalmayı gerektirdiği kanaati. Nitekim ancak özgürleşme sürecinin şu ya da bu bağlanımın çapından çok daha geniş ölçekte olduğunu farz edersek bizzat bu bağlanımda üstün gelme şansımız vardır. Bakınız madde 2:

[Rakiplerin] direnişi çok kuvvetli olduğundan, mücadele yükselişlere ve alçalmalara tanık olacaktır, hatta tekrar eden alçalmalara. Fakat bu yükselmelerin ve alçalmaların zararı yoktur. Bunlar proletaryaya ve diğer emekçi tabakalara, özellikle de genç kuşağa, zorluklara alışma, dersler çı-

karma, deneyim elde etme imkânı verir ve devrimci yolun engebeli ve meşakkatli olduğunu anlamalarına yardımcı olur.

Bugün aktivistlerimizin pek çoğu arasında çok yaygın bir fikre göre, tahakküm tarafında olup bitenler, bütün bunlara yabancı ve kayıtsız kalan “yaşamlarımız”la temas halinde dağılıp gidecektir. Daha ziyade tekrarlanıp duran başarısızlıklarını öngörseler ve etkin stratejilerin dolambaçlı yavaşlığı konusunda kendilerini eğitseler iyi ederler.

Tema 5. Maocu diyalektik vizyon. Mao’nun felsefi metinlerinden en azından ikisi çok meşhurdur. Brecht ve Althusser gibi birbirinden çok farklı okurlar bu metinleri tutkuyla yorumlamıştır. Bunlardan biri *Çelişki Üzerine* (1937) başlıklı inceleme, diğeri de *Halkın İçindeki Çelişkilerin Doğru Çözümü* (1957) başlıklı metindir. Bu metinlerde sürekli karşımıza çıkan iki öge, farklı tipte çelişkilerin varlığı ve dolayısıyla uğraştığımız çelişki tipini ayırt etmek konusunda siyasal eylemde özen gösterilmesi gereken hususlar. Neyin söz konusu olduğu görülüyor: Uzlaşılamaz düşman ile potansiyel dost arasındaki farktır bu basbayağı. İlkiyle yaşanan çelişki antagoniktir ve cepheden mücadele etmeyi gerektirir. İkinciyle olan çelişki ise, Mao’nun deyişiyle “halkın içindedir”, doğrunun ne olduğunu belirlemek için delillerle tartışmayı gerektirir. Carl Schmitt gibi, uzun süre askeri önderlik yapmış olan Mao da düşmanın kesinkes belirlenmesine büyük bir önem atfetse de, Schmitt’in aksine, o bu belirlenimi siyasetin özü haline getirmez asla. Zira

Mao'ya göre, zorlu siyaset sanatı, halkın içindeki çelişkileri, düşmana karşı azami genişlikte bir kuvvet oluşturacak şekilde çözmektir. Halkın içindeki çelişkiler için “doğru çözüm” çalışması yapmayı hafife almak, her yerde düşmanlar görmek, siyasal sorunları şiddetle ve icbarla halletmek belki Stalin'in vizyonudur ama Mao'yla kesinlikle alakası yoktur. Zaten artık bildiğimiz metinlerde onu Stalin'in diyalektikten pek anlamadığını öne sürmeye götüren noktalardan biridir bu.

Kültür Devrimi vak'asında çelişki tiplerini ayırt etme meselesinin asli önemde olduğu ortaya çıkmıştır, gerçekte ise Mao'nun paylamalarına rağmen bu mesele olumlu biçimde halledilememiştir. Her yerde antagonik çelişkiler gören, faydasızca şiddete başvuran, herkes tarafından uygulanabilir doğru fikirlerin çıkacağı toplantı ve tartışmalar tertiplezemeyen aşırı sol [ultragauche] fenomeni, hareketi sürekli zehirlemiş ve onu zaman içinde yok oluşa sürüklemiştir. Belirli sahalarda meselelere –üniversitelerde öğretim, fabrikalarda çalışma organizasyonu ya da zihinsel üretim ile el emeği arasında mümkün yeni içkin ilişki biçimlerine– dair komünist vizyonu sınamak gereken yerlerde, bir sürü grup ve küstah küçük lider, yükselmekte olan ve nihayetinde Çin'de kapitalizmin restorasyonuna dayanak hizmeti görececek bir orta sınıfın iddiaları haline gelecek olan şeyin yolunu açmıştır daha ziyade.

Genelgede, iki tip çelişki birbirine karışmasın diye yapılan mücadele sert bir uyarı tonu alır. Bu pasaj bütünüyle alıntılanmayı hak eder, zira orada, hareketin komünist siya-

set düşüncesine tamamen yabancı, bir tür sekter atomlaşmaya doğru saptığına dair bir endişe işitilir. Genelgenin 6. maddesi şöyle der:

Farklı mahiyetteki iki tür çelişki arasında kesin bir ayırım yapmak gerekir. Halkın içindeki çelişkilere, bizi düşmanla karşı karşıya getiren çelişkilerle aynı şekilde muamele edilmemelidir, tıpkı düşmanlarımızla bizzat kendimiz arasındaki çelişkilerin halkın içindeki çelişkiler olarak görülmesi gerektiği gibi.

[...] Münazaralar sırasında destekleyen olgularla muhakeme etme ve muhakemeye ikna etme yöntemleri uygulanmalıdır. Farklı görüşleri destekleyen azınlığa boyun eğdirmek için icbar yoluna gidilmesine izin yoktur. Azınlık korunmalıdır, çünkü bazen hakikat azınlık tarafındadır. Azınlık hatalı görüşlere sahip olsa bile kendini savunma ve görüşlerini koruma hakkı hep vardır.

Bir münazarada, icbar ya da çelişkiye değil, muhakemeye başvurulmalıdır.

Münazara sırasında her devrimci bağımsız düşünmeyi bilmek ve düşünmeye, konuşmaya, eylemeye cesaret etmek anlamına gelen bu komünist ruhu geliştirmek zorundadır. Aynı genel yönelim çerçevesinde, devrimci yoldaşlar, birliği pekiştirmek amacıyla, tâli meseleler hakkında sonu gelmez tartışmalara girmekten kaçınmalıdır.

Kültür Devriminin kızıl muhafızları çoğunlukla, yaşlanmakta olan ve iktidarda kalma arzusuna tutulmuş Mao'nun hizmetinde, ahenkli adımlarla yürüyen ve şiddet uygulayan

küçük askerler olarak temsil edilmiştir. Bu metinde ise tam tersine, bu kızıl muhafızların, kendi bakış açılarından asli olan çelişkilerle işlenmiş, isyancı koca bir takımyıldızı oluşturduğu, kimsenin onların elinden tutmadığı, Mao'nun en büyük kaygısının da, onların her türlü şiddetten kaçınan ussal tartışmalar tertip etmeleri ve komünizmin genel ilkelere yönünde pozitif kararlar almaları olduğu görülür.

Bütün bunlar Maocu siyaset vizyonuna, yani durumun hakikati üzerinde uzlaşmak ve buradan hareketle “Ne yapmalı?” sorusunu cevaplamak amacıyla yapılan ussal tartışmaların kitlelerin içinde otoriteye sahip olmasına dayanan, sabırlı ve yüce gönüllü vizyona tamı tamına uyar.

4. “ON ALTI MADDELİK GENELGE”, 2: KÜLTÜR DEVRİMİNİN TEKİLLİĞİ/BENZERSİZLİĞİ

Kültür Devriminin açığa çıkardığı ve onu benzersiz yapan şey şudur: Sosyalist devlet kisvesiyle komünist harekete karşı çıkan, bizzat sosyalist devletin kendisinden başka bir şey değildir. Neden? Çünkü Devlet ile Partiyi kaynaştırır, böylece durumları politik olmaktan çıkarır, yalıtılmış ve otoriter biçimde çalışır, halk kitlelerinden kopmuştur, pek çok üyesi otoritelere, kadrolara mensubiyetleri dolayısıyla durumdan bir rant elde eder. Mao yeni bir burjuvazinin bizzat Komünist Parti içinde yeniden teşekkül ettiğini söylemeye kadar gidecektir. Bu yeni burjuvaziye yerinden

etmek, Kültür Devriminin stratejik amaçlarından biridir, ama yine burada da çelişki tiplerini birbirinden ayırmakta en büyük özeni gösterir. Genelgenin 5. maddesindeki Şu pasaja bakalım:

Devam etmekte olan hareket, asıl olarak, Parti içinde yönetim makamlarını ellerinde bulunduran ve kapitalizm yolunu tutmuŐ kişileri hedef alır.

Parti ve sosyalizm-karşıtı sağ unsurlarla, Partiyi ve sosyalizmi savundukları halde yanlış sözler sarf eden ya da hatalı eylemlerde bulunan, içerikleri tatmin edici olmaktan uzak kötü makaleler ya da eserler yazanlar arasında kesin bir ayırım yapılması konusunda uyanık olunmalıdır.

Kültür Devriminin Çin Komünist Partisi'nin kodamanlarını "kapitalizmin yolunu tutmuŐ" diye adlandırmasıyla çokça dalga geçilmiŐtir. Pek l , bu alayların ne kadar aptalca olduğunu gördük! Kültür Devrimi boyunca "kapitalizm yolunu tutmuŐ en yüksek sorumluların [Liu Şao i'den sonra] ikincisi" diye adlandırılan Deng Şiaoping'in yönetiminde ve adı geçen Deng'in "Gelişme tek hakikattir" parolasıyla Çin basbayağı aėdaŐ dünyanın en korkunç kapitalist uluslarından biri haline geldi. Bunun anlamı Şudur: Kültür Devrimi, en azından Mao'nun kafasında tasarladığı haliyle bu devrim, gerçekten de Partiye güçlü biçimde kök salmış bir eğilime karşı bir ayaklanmaydı. Bu ayaklanmanın başarısız olması, her aėdaŐ siyasetin çekirdeğini teşkil eden iki yol arasındaki mücadelede, kapitalist yolun dünya ölçeğinde kesin zaferine yol açtı.

Öyleyse Altmışlı yılların Çin’indeki komünist siyasetin problemini formüle edebiliriz: Aynı anda hem devletin efendisi hem de kitlelerin rehberi olduğu varsayılan Partiye kapitalist ve burjuva eğilimler geniş ölçüde bulaştıysa, komünist yolun gücünü yeniden tesis etmeye muktedir, genel ölçekte bir güç nasıl yeniden inşa edilebilir? Stalin, en azından onun söylediği kadarıyla, buna benzer problemlerle karşılaştığında, mümkün olan en toptan polisiye baskı yolunu seçmiş ve benzeri olmayan bir ölçekte terör uygulamıştır; bu terörün temel etkisi ise, SSCB’de hakiki bir siyasete benzeyebilecek her şeyin yok olması olmuştur. Buna mukabil Mao yüzünü kitlelere dönmeyi, “Gericilere isyan etmekte haklıyız” düşüncesini olumlamayı ve böylece zorunluluk gereği Komünist Parti’nin ezici vâsiliğini de hedef alan, yeni bir siyasallaşma denemesinde bulunmayı seçmiştir. Bu amaçla, 1965-1967 yılları arasında üniversitelerde, sonra 1967’den itibaren fabrikalarda muazzam kitlesel isyanların boy vermesine müsaade etmiştir. “On Altı Maddelik Genelge”de sunulduğu haliyle, Maocu Kültür Devrimi vizyonunu işte bu bağlamda anlamalıyız. Açıkça görülüyor ki, bu devrim üç fikirde özetlenebilir:

- Önce gençlik içinde, sonra işçi dünyasında, hatta köylü dünyasında kitlesel bir eylemin doğması kaçınılmaz olarak gereklidir.
- Bu kitle hareketi şüphesiz Partinin temizlenmesini, ayrıca toplumsal yaşamın, kolektif yaşamın tüm biçimlerinde komünist ilkelerin her yerde etkinleşmesini hedeflemelidir.

- Kaynağını hareketten alan, gelecekte Partiyi gözetim altında tutmaya ve kitle hareketinde olumlanan şey ile Devlet tarafından alınan kararlar arasında olumlu bir dolaşımı her an sağlamaya muktedir yeni halk hareketleri ortaya çıkmalıdır.

Kitle hareketine ilişkin alınan –devamında gelişen olayların da gösterdiği gibi çok riskli– karar, tüm ülkede gençliğin seferberliklerine bırakılmış eşi görülmedik bir demokratik özgürlüktür. Milyonlarca gence bırakılmış bu neredeyse topyekûn özgürlüğün, bizim “demokrasi”lerimizin yanında hayırsever ihtiyar gibi kaldığı bu kitlesel demokrasinin ne anlama gelmiş olabileceğini kafamızda canlandırmalıyız. Genelgenin 4. maddesini oluşturan takip eden satırlar, Mao idaresindeki Çin’in “totaliter” bir devlet olduğunu iddia eden herkese karşı alıntılanmayı hak eder:

Büyük Proleter Kültür Devriminde kitleler ancak kendi kendilerini özgürleştirebilir, kesinlikle onların yerine hareket edilemez.

Kitlelere güvenmek, onlara dayanmak ve onlardaki inisiyatif ruhuna saygı duymak gerekir. Çekinmeyi bırakıp anlaşmazlıklardan korkmamak gerekir. Başkan Mao bize daima şunu öğretmiştir ki, bir devrim ancak ruhun sürekli zarafeti, inceliği, yumuşaklığı, tatlılığı, letafeti, ölçülülüğü ve yüce gönüllüğüyle gerçekleşebilir. Bırakın kitleler bu büyük devrimci harekette kendilerini eğitsin ve doğru/adil olanla olmayan arasında, doğru hareket tarzıyla yanlış olan arasında ayırım yapsın!

Görüşlerin geniş ölçüde ve samimiyetle sergilenmesi için, kitleler doğru görüşlerini ifade edebilsin, hatalı görüşleri eleştirebilsin ve tüm kötü cinleri ifşa edebilsin diye büyük karakterlerle basılan ve büyük tartışmalar barındıran duvar gazeteleri çıkarma yöntemini gani gani kullanmak gerekir. Bu şekilde, geniş kitleler mücadele içinde siyasal bilinçlerini yükseltebilecek, kapasitelerini ve yeteneklerini arttırabilecek, doğru/adil olanla olmayan arasında ayırım yapabilecek ve aralarında saklanan düşmanları seçebileceklerdir.

Elbette kitlelere bırakılmış böyle bir özgürlük militanlar-
da ve bilhassa bir tür cezasızlığa alışmış Parti kadroların-
da büyük karışıklığa ve anlaşmazlığa sebep olur ve uzun
süren bir tereddüt ve belirsizlik dönemine yol açar. İşte
tam da bu karışıklık koşullarında, devlet iktidarının bü-
rokratik durağanlığına batmış olan militanlık, devrimci
bir sekansla biraz sert bir karşılaşma yaşayınca adeta ye-
niden doğar. Tabiri caizse iki uçta iki kategori buluruz:
“İdari makamları ellerinde tutan ama kapitalist yolu tut-
muş unsurlar tarafından yönetimi kontrol edilen” resmi
örgütler kategorisi ve sürmekte olan harekete coşkuyla
katılan, “hareketin en ön saflarından durup kitleleri çe-
kincesizce harekete geçirme cesareti gösteren” kadrolar ve
militanlar kategorisi. İlk kategoridekiler “kitleler tarafın-
dan ifşa edilmekten ölesiye korkarlar” ve “hareketi bastır-
mak için türlü çeşit bahaneler ararlar.” İkinci kategoride-
kiler “proleter siyasete öncelik verirler.” Bu iki kategori,

bizzat Partinin içinde açıkça iki yol arasındaki mücadeleyi temsil eder. İlk kategoriye dahil olanlar “görevlerinden alınmalıdır.” İkinci kategoriye mensup olanlar ise “gözüpek komünist militanlar”dır, birincilerin yerini almaya çağrılırlar.

En büyük problemi yaratan ara kategoridir. Burada bu yeni büyük mücadelenin anlamını kavrayamayanlar ve “eski yönetmeliklere takılıp kalmış halde ne alışıldık usulden kopmak ne de ilerlemek isteyen” kişiler bulunur. Bu kategoride yine, hatalar yapmış ya da kendilerini günlük işlerinin akıntısına bırakmış olanlar vardır. Tüm bu küçük kadrolara ilişkin olarak, halkın içindeki çelişkilerin sabırla çözülmesi yoluyla, bu kişilerin sonunda “kitlelerin eleştirisini kabul etmesini” ve hareketin asli akımına katılmasını sağlamak gerekir.

Böylece hareket Partinin bütün araç gerecini bir nevi havalandırmak anlamına gelir, çünkü siyasal mücadele Partiyi tam anlamıyla devrimci köklerine geri götürür ve siyasal öznellik profesyonel bir arpalık biçimini alabileceğine inandığında bu özneliği ele geçiren tehditkâr rehavetten Partiyi kurtarır.

Nihayet ve asıl önemlisi, Kültür Devrimi az zaman sonra “Proleter yeni kan” diye adlandırılacak şeyi iki biçim altında getirir: ilki kendini hareket içinde kanıtlamış acemi gençlerdir, ikincisi de Parti ile diyalektiğe girmeye ve böylece kapitalist yolun bariz kolaylıklarına ulaşma ayartısını ve Partinin uyuşukluğunu engellemeye yönelik yeni kitlesel örgütler.

Genelge 2. maddede olası yeni bir komünist militanlar kuşağının ortaya çıkışını şu sözlerle selamlar:

Eskiden adı sanı bilinmeyen çok sayıda devrimci genç Büyük Kültür Devrimi esnasında cesur öncüler haline geldi. Bunlar güç ve bilgelik gösterdi. Büyük karakterlerle basılan ve büyük tartışmalar barındıran duvar gazeteleri yoluyla, fikirlerin büyük ölçekte ve özgürce ifade edilmesi, eksiksiz bir ifşa ve derinlemesine eleştiri sayesinde, ister açıktan hareket etsinler, ister gizlensinler, burjuvazinin temsilcilerine karşı kararlı bir taarruz başlattılar. Bu kadar geniş çaplı devrimci bir harekette, belli yetersizlikler göstermeleri kaçınılmazdır, ama genel yönelimleri doğruydu. Büyük Proleter Kültür Devriminin ana-akımıdır bu.

Ama en önemli madde yeni örgütlenme biçimlerinin ortaya çıkışıyla ilgilidir. Genelgenin 9. maddesinde özel bir vurguyla selamlanır bu:

Büyük Proleter Kültür Devrimi hareketi içinde yeni pek çok şey boy atmaya başladı. Kültür Devriminin grupları ve komiteleri kadar pek çok okul ve organizma tarafından yaratılan başka örgütlenme biçimleri de çok büyük tarihsel önemi haiz yeni şeylerdir.

Kültür Devriminin grupları, komiteleri ve kongreleri, yeni örgütlenmelerin en iyi biçimleridir; bunların içinde kitleler Komünist Parti'nin yönetimi altında kendi kendini eğitmektedir. Bu örgütler Partimize kitlelerle yakın temasta olma imkânı veren mükemmel birer köprüdür. Bunlar Proleter Kültür Devriminin iktidar organlarındandır.

Maocu idareciler Paris Komününe işte bu temel hususta bilhassa atıfta bulunurlar. Kitlelerin bağrından çıkmış bu yeni örgütlerin “geçici değil, kalıcı olması gerektiği, uzun süre iş görmelerinin beklendiği”nin altı çizildikten sonra, Genelge bunların tamamen demokratik karakterini teminat altına almak için yasa koyar:

Kültür Devriminin grup ve komitelerinin üyelerini ve Kültür Devriminin kongrelerinin temsilcilerini seçmek üzere, Paris Komününde hayata geçirilen sisteme benzer genel seçimlere dayalı bir sistem uygulamak zaruridir. Aday listeleri, yoğun istişarelerden sonra devrimci kitleler tarafından önerilmeli ve seçimler ancak kitleler bu listeleri tekrar tekrar tartıştıktan sonra yapılmalıdır.

Kültür Devriminin grup ve komitelerinin üyelerini ve Kültür Devriminin kongrelerinin seçilmiş temsilcilerini eleştirmek kitlelerin her daim hakkıdır. Söz konusu üyelerin ve temsilcilerin ehliyetsiz olduğu ortaya çıkarsa, yapılacak müzakerelerden sonra kitleler seçim yoluyla onların yerine başkalarını getirebilir ya da onları görevden alabilir.

Kültür Devrimi, başka şeylerin yanı sıra, devlet iktidarının yeni biçimlerine dair bir anlayıştır da. Bu anlayışa zaten demokratik atılım damgasını vurmuştur ve kapitalist ülkelerdeki seçim seremonileri onun yanında birer karikatürden ibarettir; bu anlayış, devletin sönmelenmesi ve dolayısıyla komünizmin temel bir ilkesi yönünde ileri doğru atılmış bir adımdır.

5. MAO ZEDUNG, “KÜLTÜR DEVRİMİ” DİYE ADLANDIRILAN SİYASAL ESERİN ÖZEL ADI

Büyük Proleter Kültür Devrimine Mao'nun “kumanda ettiği” ve bu devrime bir kişilik kültünün hâkim olduğu şeklindeki çok yaygın düşünceye bir son vermek gerekir. Bu devrimin başlıca metinleri ve eylemleri Mao'yu asla bir şahıs olarak anmaz. Stalin'in zamanında olduğu gibi, çelik bakışlı bir kahraman ve kadir-i mutlak bir lider mevzu-u bahis değildir. Sürekli sözü edilen şey “Mao Zedung'un düşüncesi”dir. Kişiden düşünceye doğru gerçekleşen bu yönelim dikkate değer; anlamı da şudur: Kültür Devrimi lider Mao'nun yetenekleri tarafından idare edilmez, kitlenin siyasal eseri olarak bu devrim, naklettiği ya da sentezlediği eski ya da yeni siyasal fikirlerin içine işlemiştir. Aslında “Mao” özel adı, fikirlerin mümkün birliğini belirtir ve bu birlik, kendi de zaten bir yaratım olan süregiden eylemin düşünülebilmesini sağlar. Nitekim Kültür Devriminden önce, aslında komünist olduğu iddiasındaki bir partiyle neredeyse özdeş, “sosyalist” denilen bir devlet tarafından yönetilen bir ülkede içsel bir devrim asla var olmamıştır. “Mao” adı, tarihte benzeri görülmemiş bu devrime içkin olan siyasal düşüncenin adıdır. Sürecin şahsi kumandanını değil, bu sürecin sınamasından geçen bir düşüncenin canlılığını ifade eder. Genelgenin 16. maddesinde söylendiği gibi, “Mao Zedung'un düşüncesi Kültür Devriminde eylem rehberimiz olarak görülmelidir.” O halde söz konusu olan, icat etmek ve icat edilmekte olana düzen vermek üzere, siyasal bir düşüncede

muhtemelen evrensel olan tarafı kullanmaktır. Genelgenin en başı bu konuda gayet açıktır:

Sürmekte olan Büyük Proleter Kültür Devrimi insana en derininden dokunan büyük bir devrimdir. Ülkemizde sosyalist devrimin gelişiminin daha büyük ölçeğe yayılmış ve daha büyük bir derinliğe ulaşmış yeni bir aşamasını temsil eder.

Siyasal öznelliğin kendisinde –“en derinlerinde”– yaşanan önemli bir dönüşümün damga vurduğu bu “yeni aşama”, yeni mutlaklığı söz konusu olduğunda, “Mao” özel adıyla kataloglanabilir; bunun tek ya da asli sebebi Mao’nun devrimin canlı bir aktörü olması değildir; sebep, kitle hareketinin, örgütlerinin ve Partinin solunun, komünizm yolunda siyasetin yeni, somut bir biçiminin yaratılması etrafında birleşebilmesi için Mao’nun aktardığı asli zihinsel şemaların gerekli olmasıdır.

Kültür Devriminin başından itibaren, Mao kültü ve onun soyut bir şekilde yüceltilmesi büyük ölçüde sağcı grupların işi olmuştur. Akabinde, ordunun siyasal alana yoğun müdahalesinin söz konusu olduğu dönemde, Lin Piao Kültür Devrimini basit bir eğitim hareketine dönüştürüp hiyerarşik yapıları değişmeden bırakmak niyetiyle iktidar basamaklarının en yukarisına tırmandı. Bunu yapmak için, Mao’yu her şeyin üstüne, özellikle de devlet iktidarı biçimlerini komünizm doğrultusunda değiştirmeyi hedefleyen bütün gerçek sürecin üstüne yerleştirdi. İşte bu yüzden tüm konuşmalarını şu değişmez duayla bitirmeye başladı:

Yaşasın hep muzaffer Marksizm, Leninizm, Mao Zedung düşüncesi! Yaşasın Başkan Mao, büyük eğitimimiz, büyük idarecimiz, büyük komutanımız ve büyük rehberimiz! Ömrü uzun, çok uzun olsun!

Lin Piao'nun düşüşünden sonra, Mao onun “kendisini [onu, Mao’yu] proletaryanın Budha’sına dönüştürmek ve gökyüzüne göndermek” istediğini paylaşmıştı. Bu zararlı ve aldatıcı “kült”e karşı Çin’deki hareketin solu Mao’nun yazılarını ve düşüncelerini ve nihayetinde “Mao” ve “Maoculuk” sözcüklerini kullandı, tıpkı benim ve yoldaşlarımın 1968’den sonraki “kıızıl yıllarda” yaptığımız gibi: “Komünist” partilerde benzeri görülmemiş yozlaşma durumuyla yüz yüze gelince, bu durumun çıkmazlarını aşmak ve gerçeklikte, kapitalist tahakkümden hakikaten kopuk siyasal bir yönelimi yeniden bulmak, yeniden icat etmek için kullanılabilecek bir düşüncenin aktarılmasının göstergesi olarak.

İşte bu yüzden Robespierre ve Saint-Just nasıl Fransız Devriminin canlı parçasının sözel simgeleriye, Toussaint-Louverture nasıl Haiti Devriminin özel adıysa, Lenin Rus Devriminin ya da Castro Küba Devriminin nasıl özel adı haline geldiyse, Mao’nun da Kültür Devriminin örtük sonsuzluğunu bir noktada yoğunlaştıran isim olduğunu dile getiriyorum burada. Bunun bir iktidar ve kült meselesi olmadığı, evrensel değere sahip kolektif düşünce meselesi olduğu konusunda ısrar ediyorum, her ne kadar bu düşünce, tıpkı netice Robespierre ve Mao’nun da başına geldiği gibi, devrimin tarihsel uğrağında çoğu kez mağlup olsa da.

6. SONUÇ

Böylece “Mao” adıyla dizine kaydedilen Genelge, bütün Kültür Devrimi sürecini, karmaşık bir komünist örgütlenme dispozitifine ve tam anlamıyla yeni bir siyaset vizyonuna doğru yönlendirir. Parti-devlet ile işçi kitlelerinin ikici, dolayısıyla anti-diyalektik ve baskıcı bir şekilde karşı karşıya gelişinin ardından üç, hatta dört terimli bir dispozitif ortaya çıkar. Devlet elbette yerinde kalır. Gelgelelim, Marksizmin en asli talimatlarına uygun olarak, devletin sönmülmesi zorunludur –bunun için, der Mao, daha çok sayıda kültür devrimi gerekecektir. Bu sönmülme, komünist sürecin idaresinin tamamen Partinin elinde toplanmamasını icap ettirir. Ya da yine Parti-Devlet kaynaşmasını yasaklamak gerekir. Bunun için Partinin kitleler tarafından sürekli gözetim altında tutulmasından başka çare yoktur; olur da kapitalist yol kendini yeniden dayatırsa, bunun bedelinin Kültür Devrimini model alan geniş çaplı halk hareketleri olacağını kabul eder. Her hareket doğası itibarıyla olay odaklı yaşanıp yok olmaya mahkûm olduğundan, bu yok oluştan uzun süre sonra, ondan geriye gerçek izler kalmalıdır. Bu izler, hareketten çıkan siyasal önermeleri muhafaza etmek ve uygulamak söz konusunda olduğunda Partiyle iç içe geçmiş olsalar da ondan ayrı yeni örgütlenmeler biçiminde kalır. Bu halk örgütleri Paris Komününün –ya da ben ekleyeyim, 1917’nin Rus sovyetlerinin– en radikal yönlerine başvurur.

Devrim sonrası devlet tarafından kurulan dört terimli bütün, Komünist Parti, kitle hareketi ve ondan çıkan geçici örgütler aslında Yirmili yıllardan itibaren Mao'nun “kıızıl iktidar” diye adlandırdığı şeyi oluşturur. Mao, “Kızıl iktidar neden Çin’de var olabilir?” sorusuna cevap vermek için çok dikkat çekici bir metin yazmıştır. Hakiki mânâda komünist dönüşümlerin gerçekleşmeye başlaması ancak böyle bir iktidarın güvencesi altında mümkündür. Tek bir örnek verelim: El emeği ile zihinsel emek arasındaki zıtlığın ortadan kalkması. Bu konu Genelgenin 10. maddesinde ele alınmıştır:

Eğitim proletarya siyasetinin hizmetinde olmalı ve üretim çalışmalarıyla el ele gitmelidir ki, eğitim alan herkes, sosyalist bir bilinçle donanmış eğitilmiş emekçilere dönüşmek üzere kendini manevi, zihinsel ve fiziksel açılardan geliştirebilsin.

Kültür Devrimi, Partinin özellikle taşradaki kadrolarının, her zamanki gibi muhafazakâr ordunun ve aşırı sol ile ilişkili çok sayıda öğrenci yöneticinin –anarşizm ile ikbal düşkünlüğü karması– küçük burjuva zihniyetinin oluşturduğu ürkek çoğunluğun uyumsuz koalisyonu tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Kültür Devrimi, Zhang Chunqiao'nun varlığıyla Şanghay'daki bir dönem hariç (“Şanghay Komünü” diye adlandırılan deneyimdi bu), devrimin icadını ve süresini ayakta tutmaya kadir yöneticilerin eksikliğini çekmiştir. Bu yüzden “kıızıl iktidar”ın Yetmişli yıllarda Çin’de tutunması mümkün olmamıştır. Ama ona ait formül varlı-

ğını devam ettirir ve onun öğrettiklerine derinlemesine kafa yormak çağdaş kapitalist bataklıktan çıkmayı hedefleyen her siyasal teşebbüsün yapıtaşı olmalıdır. Kültür Devrimi, “sosyalist devletlerin” geride kalmış döneminin Paris Komünüdür: Dramatik bir başarısızlıktır kuşkusuz, ama yeni bir siyasal zaman kurmuştur. Nasıl ki Lenin’in düşüncesi Paris Olayından beslendiyse, biz de bu olayın serüvenini incelemeliyiz.

Günümüzün önde gelen filozoflarından Alain Badiou 2018’de kaleme aldığı bu kitapta, yüzüncü yıldönümü idrak edilen Rus Devrimi ile ellinci yıldönümü geride kalan Çin Kültür Devrimi üzerine düşüncelerini dile getiriyor ve 20. yüzyılın, komünizm ideasıyla imtihanını yeniden yorumluyor.

Lenin’in önderliğinde Petersburg’da (Petrograd) ve Mao’nun liderliğinde Şanghay’da patlak veren iki büyük halk hareketinin tarihine odaklanan Badiou, Bolşevik Devriminin insanlığın uzun tarihinde Neolitik Devrimin nihai aşamasına denk geldiğini ve Batı kapitalizmine karşı kendine özgü bir toplum düzenini teklif ettiğini vurguluyor. Badiou, Maoist Kültür Devriminin de en kritik sekansını öne çıkararak Çin’in hikâyesini Rusya’daki devrimin ardı sıra masaya yatırıyor ve yaptığı karşılaştırmalı değerlendirmeye 20. yüzyıl siyasi tarihinin bu iki büyük devrimine ışık tutuyor.

